

linnaidee

**EESTI
URBANISTIDE
VÄLJAANNE**

15

LINNAIDEE ERI
DETSEMBER 2013

U15 / LINNAIDEE ERI

TOIMETAJAVEERG

Poliitilisest ja ruumikultuurist vabakonnakastmes

TEORIA

Poliitilise kultuuri areng Eestis

Marju Lauristin, Peeter Vihalemm, Ivar Tallo

LINNAIDEE

Ausad ülestunnistused Linnaidee vedajalt

Teele Pehk

Üks küsimus

Yoko Alender, Alari Rammo ja Toomas Vitsut

Koostöö hea tava mõttest

Madle Lippus

VAHEPALA

Me enese sotsiaalne apaatus on me suurim vaenlane

Gunnar Grímsson

KAHEKÕNE

Kahekõne ruumist: mõned hoiakud ja arusaamad

Kristi Grišakov ja Kadri Koppel

ARVAMUS

KÜMTÜNDUS

Gert Zavastski

LINNAFOTO

Oleg, Nikolai, Leili, Alexandre, Lea, Vita Pictura, Karel, Gorõ Lana, Elve ja Vlad

Annika Haas. Tekstid Maria Derlõš

LUBAGE TUTVUSTADA

Tallinna asumiseltsi ABC

Jaanika Ait

TOIMUNUD

Viru Keskuse taaskasutamine

Francisco Martínez

Failed Architecture: mureliku arhitektuuri uurimine

Mark Minkjan

POLIITILISEST JA RUUMIKULTUURIST VABAKONNASTMES

Seekord kaaperdasid U Linnaidee algatuse vedajad, et rääkida ruumist, demokraatiast ja vastutusest kodaniku vaatenurgast. Viskame pilgu kihavale vabakonnale, aga ütleme ette ära, et me ei näe kasvanud aktiivsust kui asja iseeneses: see ei ole õnneterror või konsensusrevolutsioon. Tänavafestivali pirukalaud on meie jaoks esimene samm laiema vastutuse võtmisel, esimene pehme antitees uue vabariigi eraomandi ja hekikultusele.

Eesti inimarengu aruanne tõdeb, et viimase kahe aastaga on meie ühiskonnas toimunud hüppeline kodanikuaktiivsuse tõus ning suurenenud nõudlikkus poliitikute tegevuse aususe ja usaldusväarsuse suhtes.¹ Arusaadav. Üha jätkuv väärtuste ja demokraatia kriis, mis väljendub aina pinnale ujuvates rahastuskandaalides, võimu võõrandumises ja poliitikute absolutismisündroomis, mis omakorda kinnistub igapäevaselt võimude enesekriitika puudumises ja üleskerkinu vaiba alla tagasi pühkimises – selle peale peabki põhiseaduse järgi Eesti kõrgeim võimukandja ehk rahvas üles ärkama, et küsida: kuulge, kutid, mis toimub?

Nagu seal samas Eesti inimarengu aruandes tõdetakse, on eesti demokraatia nõrgimad küljed ennekõike valitsemise teostamine, osalemine ja poliitiline kultuur.² Taasavaldame 1997. aastal Sibris ilmunud Marju Lauristini, Peeter Vihalemma ja Ivar Tallo artikli „Poliitilise kultuuri areng Eestis”, mis seletab lahti poliitilise kultuuri mõiste ning aitab meil eesti riiki selle faasides positsioneerida (lisaks võib seda võtta poliitilise kultuuri ABC-na ja seetõttu soovitada seda kas või meeldetuletusena kõigil lugeda). Omaette irooniline on see, et juba 16 aastat tagasi ootasid sarnast kultuurimuutust ehk loomulikku arengut küpse demokraatliku riigikorrani ka eesti juhtivad sotsioloogid, kes peavad aga täna nentima oma liiga suurt optimismi sotsialismikummituse kärmel seljatamisel.

Kuidas jõuda küpse arutleva demokraatiani ja mida vabakond on ette võtnud, et protsesse veidi tagant lükata, sellest räägib Linnaidee rubriik, mis võtab kokku pea aasta toimunud koostöökultuuri arendamise harjutused Tallinna piirkonnaseltside ja poliitjõudude vahel. Linnaidee vedaja Teele Pehk kõneleb oma kogemusest algatuse juhina, Madle Lippus avab Tallinna linnavalitsusega sõlmitava koostöö hea tava sisu ning selgitab selle vajalikkust linna ja vabaühenduste vahelise suhtluse reguleerimisel ning Toomas Vitsut, Alari Rammo ja Yoko Alender positsioneerivad Linnaideed ja allkirjastamist ootavat head tava tänase linnavalitsemise kontekstis.

Eestlase tüüpilisi ruumihoiakuid avavas kahekõnes räägivad Kadri Koppel ja Kristi Grišakov ruumivastutusest ja vajadusest seniste ruumiväärtuste ülevaataamise järele. Heaks näiteks lammutatud hoiakutest on Gert Zavatski põgus ideekavand KÜMTÜNDUS, mis tõmbab irooniliselt ühe joone peale kaks MTÜ liiki: korteriühistu ning valitsuspartei, ning kutsub kaasa KÜ mainepesule ja tegeliku potentsiaali kasutamisele.

U

KÜLALISTOIMETUS:

Andra Aaloe, Teele Pehk

TOIMETUS:

Keiti Kljavin, Kaija-Luisa Kurik

TÖLKED JA

KEELETÖIMETUS:

Kaisa Kaer, Annika Haas, Paul Emmet, Kaija-Luisa Kurik, Keiti Kljavin, Andra Aaloe

VEEB: *Andreas Wagner, Maria Derloš*

KUJUNDUS: *Andra Aaloe, Lewis McGuffie*

KAASTÖÖD:

Marju Lauristin, Peeter Vihalemm, Ivar Tallo, Teele Pehk, Madle Lippus, Kristi Grišakov, Kadri Koppel, Gert Zavatski, Annika Haas, Maria Derloš, Jaanika Ait, Anu Kägu, Francisco Martínez, Mark Minkjan, Gunnar Grimsson

TÄNUD:

Yoko Alender, Alari Rammo, Toomas Vitsut, Ingrid Nielsen, Lewis McGuffie, Kaisa Kaer, Ingeel Vaikla, Leili Määr, Elve Tuvikene, Vladislav Kopolkov, Vita Pictura, Lea Kiik, ELAST, Oleg, Nikolai Avilov, Gorō Lana, Alexandre Alexeiev

KAAS: *Andra Aaloe*

linnalabor

U-d ANNAB VÄLJA MTÜ

LINNLABOR: linnalabor.ee

U15
ilmumist
toetavad:

Avatud Eesti Fond
Open Estonia Foundation

EESTI KULTUURKAPITAL

U väljaandmist toetab
Eesti Kultuurkap Linnaidee ERI

TOIMETAJAVEERG

U15st ei saa välja jääda Tallinna vabakonna häälekaim liikumine, asumiselsid, kelle senist tegevust kaardistasid Jaanika Ait ja Anu Kägu. Augu kaardil, kus just kui midagi ei toimuks, täitsid Annika Haas ja Maria Derlõš oma südame avanud lasnamäelaste lugude ja piltidega.

Seekordse U lõpetab armas kohustus pidada kroonikat urbanistide valdkonna sündmustest. Kõrvalseisja pilgu viskab Tallinna Arhitektuuribiennaalile TLÜ doktorant Francisco Martínez ning Rapla KEKi hoone taustal räägib ehitatud keskkonna holistilisest käsitlesest sel sügisel arhitektuuribiennaali raames töötuba korraldanud Failed Architecture üks vedajatest, Mark Minkjan. U15le annab värvi Islandi e-demokraatia *peaaegu-et-isa* Gunnar Grímssoni plakat-essée.

Linnaidee-U toimetustiit soovib head lugemist ja head koostööd.

1. *Sissejuhatus*. Marju Lauristin. Eesti Inimarengu Aruanne, 2012/13. Eesti Koostöö Kogu, Tallinn, 2013, lk 55.

2. *Kodanikuühiskond ja sotsiaalne kapital*. Juhan Kivirähk, Marju Lauristin. Eesti Inimarengu Aruanne, 2012/13. Eesti Koostöö Kogu, Tallinn, 2013, lk 66.

POLIITILISE KULTUURI ARENG EESTIS¹

MARJU LAURISTIN, PEETER VIHALEMM, IVAR TALLO

Totalitaarne nõukogude süsteem hävitas demokraatliku poliitilise kultuuri ja halvas ühiskonna poliitilise isearenemise võime. See õnnestus palju täielikumalt kui rahvuskultuuri hävitamine. Lääne analüütikute arvamuse kohaselt ei ole demokraatlik areng postkommunistlikes maades läinud nii ruttu ja edukalt kui loodeti, just selle tõttu, et totalitarismi pärand mõjutab ikka veel sügavalt nende poliitilist kultuuri ja halvab võimet luua uut süsteemi.² Demokraatlike reformide oodatust erinev tulemus on toonud palju pettumusi nii otseste osalejate kui lääne vaatlejate hulgas. Mida kaugemale jõutakse reformidega poliitilistes institutsioonides, seda enam selgub, et tegelik demokraatia sõltub just poliitilise kultuuri arengust.

Mis on poliitiline kultuur?

Poliitika kui valdkonna võib jagada poliitiliseks struktuuriks, mis koosneb poliitikat teostavatest subjektidest ning poliitilise võimu institutsioonidest, ja poliitiliseks kultuuriks, millesse kuuluvad poliitika vaimsed ja käitumuslikud aspektid.

Poliitilise kultuuri moodustavad:

- poliitilise otsustamisega seotud väärtused, normid, uskumused, teadmised ja nendele toetuvad reeglid, protseduurid, traditsioonid ning rituaalid. Seejuures ei puuduta need mitte ainult väliseid sündmusi ja välist aktiivsust, vaid ka otsustaja poliitilist eneseteadvust, mille oluliseks osaks on rahvuslik identiteet³;
- poliitika keel, poliitilise tegevusega seostatud mõisted ja sümbolid, poliitiline diskursus;
- poliitiline käitumine, näiteks valimistel tehtav valik ideede, isikute ja tegevuste vahel.

Poliitiline kultuur demokraatlikus ühiskonnas

Poliitilise kultuuri kvaliteedi hindamisel on kujunenud üheks põhikriteeriumiks demokraatlikkuse aste. Demokraatlikku poliitilist kultuuri iseloomustavad järgmised tunnused:⁴

- poliitiliste subjektide ja ideede mitmekesisus, poliitiline pluralism;
- tolerants teistsuguste inimeste, alternatiivsete vaadete ja erinevate kogukondade suhtes ning valmisolek vastakate huvide ja arvamuste ilmnemiseks;
- enamiku inimeste soov ja oskus osaleda poliitilises elus;

Artikkel esmailmus kultuurilehes *Sirp* 17. ja 24. oktoobril 1997.

1. „Poliitilise kultuuri areng Eestis” on autorite eestindatud ja lühendatud peatükk teosest M. Lauristin & P. Vihalemm with K. E. Rosengren & L. Weibull (eds), 1997. *Return to the Western World: Cultural and Political Perspectives on the Estonian Post-Communist Transformation*. Tartu: Tartu University Press.

2. Holmes, I. 1997. *Post-Communism: An Introduction*. Cambridge & Oxford: Polity Press, lk 16.

3. Verba, S. 1965. *Comparative Political Culture*. In pye, L.W. and Verba, S (ed.) *Political Cultural and Political Development*. Princeton, NJ: Princeton University Press, lk 529; Kaplan, G. (1995), *Political Culture in Estonia: The Impact of Two Traditions and Political Development*. In Tismeanu, V. (ed). *Political Culture and Civil Society in Russia and the New States of Eurasia*. New York: M. E. Sharpe, lk 230-231.

4. Vördle Gibson, I. 1995. *The Resilience of Mass Support for Democratic Institutions and Process in the Nascent Russian and Ukrainian Democracies*. In Tismearu, V. (ed). *Political Culture and Civil Society in Russia and the New States of Eurasia*. New York: M. E. Sharpe.

TEORIA

- võime aru saada sellest, mis toimub poliitikas, mõista poliitiliste valikute ja otsuste sisu;
- veendumus demokraatlike poliitiliste institutsioonide legitiimsuses, õiguspärasuses;
- poliitiliste subjektide suhteid reguleerivad kindlad tavad ja reeglid, näiteks poliitilise koostöö võimalikuks ning soovitavaks pidamine, samal ajal tunnustades õigustatud konfliktide olemasolu⁵;
- apoliitilise ja isikutevahelise usalduse, „ausa mängu” õhkkond.

Demokraatliku poliitilise kultuuri üldiseks eelduseks on demokraatlikel väärtustel põhinev ning demokraatlike tavadid juurutav institutsionaalne struktuur: ühiskonnas domineerivad võimu- ja rollisuhted, otsuste vastuvõtmise reeglid, juhtimisaad peab toetama osalust, sallivust ja ausat võistlust ning võimaldama ka vähemuses olijate ning nõrgemate hääle kuuldavust.

Võib välja tuua neli põhilist demokraatlike muutuste suunda: kodanikuõiguste laienemine; rahvaesinduslike võimuorganite loomine; õigusriigi tavade kujunemine, bürokraatia allutamine valitavate ametiisikute kontrollile⁶. Mida arenenum ja stabiilsem on ühiskond, seda enam on vaja demokraatliku poliitilist kultuuri majanduslike ja poliitiliste institutsioonide normaalseks funktsioneerimiseks. Demokraatia toimimiseks on vajalik ka teatav majandusliku heaolu aste, ehkki, nagu on märkinud tuntum postindustrialsete väärtuste uurija Roman Inglehart, „Majanduslik edenemine ei too automaatselt kaasa demokraatiat, vaid on ise sõltuv kultuurilistest teguritest”⁷.

Nõukogudeaegsed poliitilise kultuuri tunnused

Nõukogude süsteemi tunnustena on esile toodud totalitaarsust, imperiaalsust, ideologiseeritust, bütsantslikkust⁸.

Totalitaarsus sisaldab järgmiseid tunnuseid: kompartei totaalne ja monopoolne võim, k.a püüd saavutada tõe, kommunikatsiooni ja organisatsiooni monopoli; nomenklatuur kui uus valitsev klass; totaalne kontroll, kodanikuühiskonna allasurunud seisund; avaliku elu normeeritus ja hierarhiseeritus; ametlikust mõtlemis- ja käitumisliinist kõrvalekaldujate represseerimine.

Imperiaalsus tähendab püüdu säilitada ja suurendada mõjuvõimu maailmas ning kolonialistlike taotlusi mittevene liiduvabariikide ja sotsialistlike satelliitriikide allutamiseks.

Ideologiseeritus on poliitilise käitumise ning poliitiliste institutsioonide sõltuvus ametlikust marksistlik-leninlikust maailma ja ajaloo tõlgendamise versioonist ning teaduse ja kunsti kasutamine ideoloogia ja propaganda vahendina.

Bütsantslikkuse all mõeldakse poolfeodaalsete isiklike suhete ja sõltuvuste hierarhia olulist rolli: erinevalt õigusriigist ei sõltuta seaduste, vaid hoopis isikute ettekirjutustest. Seadused ei toimi, k.a põhiseadus. Suur mõju on tsaaririigi sajanditepikkusel ortodokssel traditsioonil. Valitseb suletus lääne suhtes. Nõukogulikku poliitilist kultuuri iseloomustab⁹:

- Tuginemine müütidele ja rituaalsele käitumisele, mitteratsionaalsetele argumentidele ja loogilisele arutlusele;

5. Dahl, R. A. 1989. *Democracy and Its Crisis*. New Haven, CT: Yale University Press, lk 262.

6. Bunce V. 1992. *Rising Above the Past: The Struggle for Liberal Democracy in Eastern Europe*. In Ramet, S. P. (ed.), *Adaption and Transformation in Communist and Post-Communist Systems*. Boulder, San Francisco, Oxford: Westview Press, lk 244.

7. Inglehart, R. 1988. *The Renaissance of Political Culture*. *American Political Science Review*, 82 (4), 1209-1230, lk 1220.

8. Vördle Almond, S. A. 1990. *A Discipline Divided: Schools and Sects in Political Science*. Newbury Park, London & New Delhi: Sage; Gray, J. 1990. *Totalitarianism, Reform, and Civil Society*. In Paul, E.F. (ed) *Totalitarianism at the Crossroads*. New Brunswick NJ & London: Transaction Books; Bunce V. 1992. *Rising Above the Past: The Struggle for Liberal Democracy in Eastern Europe*. In Ramet, S. P. (ed.), *Adaption and Transformation in Communist and Post-Communist Systems*. Boulder, San Francisco, Oxford: Westview Press; Karklins, R. 1994. *Explaining Regime Change in Soviet Union*. *Europe-Asia Studies*, 46 (1), lk 29-45; Holmes, I. 1997. *Post-Communism: An Introduction*. Cambridge & Oxford: Polity Press).

9. Vördle Fleron, F. J. Jr. 1996. *Post-Soviet Political Culture in Russia: An Assessment of Recent Empirical Investigations*. *Europe-Asia Studies*, 48 (2), lk 225-260.

TEORIA

- idealiseeritus, positiivne normatiivsus;
- messianism, visioon rõhutute päästmisest kogu maailmas, kujutus nõukogude süsteemi ajaloolisest progressiivsusest¹⁰;
- suletus ja sallimatus doktriini ja reaalsusega kokkusobimatute vaadete suhtes;
- ametlike ja mitteametlike arusaamade, hinnangute, käitumisviiside lahknevus, orwellilik topeltmõtlemine ja topeltkäitumine. Seda on peetud eriti iseloomulikuks mittevene aladele, aga ka Vene linnades ja haritlaskonnas oli kahestunud isiksuse tüüp laialt levinud;¹¹
- ülemuslik ettehooldus, ülaltpoolt juhitud, paternalism.

Nõukogude doktriin ei saavutanud Eestis kunagi täielikku vaimset ülemvõimu, hegemoonia seisundit. Mikko Lagerspetz, kes on uurinud kommunistliku ideologia mõju Eesti ühiskonnale, väidab, et „selles ei olnud ideologia hegemooniat Gramsci mõttes”¹². Rahva okupeeritud seisund ning samal ajal tugeva vaimse seose säilitamine sõjaeelse ühiskonna ja läänemaailmaga tõi kaasa pigem topelmõtlemise ja topeltkäitumise leviku eestlaste hulgas. Kuna poliitiliseks ja majanduslikuks vabanemiseks nõukogude süsteemist oli vähe lootust, püüti süsteemi nõrkusi ära kasutada nii isiklikes kui rahvuslikes huvides. Mida kaugemale arenes 1970.-1980. aastatel stagnatsioon, seda enam iseloomustasid Eesti poliitilist kultuuri üheltpoolt pragmaatiline ja küüniline ametliku struktuuri ja ideologia ärakasutamine, teiselt poolt tugev soov sellest vabaneda.

Poliitilise kultuuri arengu kolm faasi postkommunistlikus ühiskonnas

Poliitilise kultuuri arengus 1988-1997 Eestis, võimalik, et ka teistes postkommunistlikes riikides, võib eristada kolme arengufaasi: mütoloogiline, ideoloogiline ja kriitilis-ratsionaalne.

MÜTOLOOGILINE FAAS domineeris aastatel 1988-1990 ja seda iseloomustas poliitiline ühtsus, rahva koondumine massiliikumistesse. Massiliikumistes osalemise tõukejõuks ei olnud ratsionaalne kaalutus, vaid emotsionaalne pühendumine, mis tegi võimalikuks ühemiljonilise rahva vastuhakkamise ühele maailma suurvõimule. Iseloomulikeks poliitilise aktiivsuse vormideks olid suured koosolekud, demonstratsioonid, piketid, pöördumised, allkirjade kogumised. Karismaatiliste liidrite juhtimisel kujunesid massikäitumise rituaalid, mis tagasid osalejate emotsionaalse kaasahaaratuse. Suuri inimhulki ühendas emotsionaalne kõrgepinge. Võimutsesid sümbolid, müüdid ja rituaalid, sõnade funktsioon suurte rahvakogunemiste ajal oli maagiline. Kõned, laulud ja loosungid massimeeleavalduste ajal oli kollektiivne manamine, väikese rahva sümboolne võitlus ja võit totalitaarse masinavärgi üle. Samalaadseid rituaale (kätest kinnihoidmist, lippude lehvitamist, ühist kõikumist laulu või hõigete taktis jms) võis 1988-1989 näha mitmes tollal veel kommunistlikes maades, aga ka hiljem – näiteks 1996-1997 massimeeleavalduste ajal Serbias. Poliitiline diskursus oli samuti rituaalse iseloomuga, argumente asendas väärtusmõistete ja loosungite kordamine („Eestlane olla on uhke ja hää”, „Vabadus”, „Ükskord me võidame niikuinii”, „Tartu Rahu kehtib”). Mütoloogilise faasi haripunkt oli aastail 1988-1989, Eesti Kongressi valimisega 1990. a algul ja uute parteide tekkimisega suurenes poliitilise tegevuse

10. Karklins, R. 1994. *Explaining Regime Change in Soviet Union. Europe-Asia Studies*, 46 (1), lk 29-45: 40.

11. vt Fleron, F. J. Jr. 1996. *Post-Soviet Political Culture in Russia: An Assessment of Recent Empirical Investigations. Europe-Asia Studies*, 48 (2), lk 225-26, 237-38.

12. Lagerspetz, M. 1996. *Constructing Post-Communism: A Study in the Estonian Social Problems Discourse. Annales Universitatis Turkuensis, B-214, Humaniora Turku: Turun Yliopisto*, lk 131.

ratsionaalsus, tekkis ideoloogiline dialoog rahvusliku vabanemisliikumise sees, ühtse massiliikumise aeg oli möödas.

Miks oli poliitiliseks läbimurdeks vaja mütoloogilist faasi?

Müüditeooria looja Roland Barthes on väitnud, et müüt kui kultuurimehhanism käivitub sageli just kollektiivse piirsituatsiooni puhul, kui talumatu oleviku surve all minevik hävib ja on vaja sõnamaagi, et luua uus aegade seos¹³.

Balti rahvad olid Nõukogude impeeriumi surve all olnud üle 40 aasta ja kuni 1985. aastani ei olnud vähimatki märki, et see surve võiks kunagi kaduda või väheneda. Lääneriikidelt ei olnud mingit abi oodata, 1956. aasta Ungaris ja 1968. aasta Tšehhoslovakkias näitasid seda väga selgesti. Läänemaailmas muretseti pidevalt vabaduse ja inimõiguste pärast mitmetes kaugetes maades, kuid mitte Baltimaades, need olid jäetud Bütsantsliku Nõukogude Impeeriumi meelevalla. Nõukogude süsteemi pragunemine ja lagunemine tundus algul ime-na. Nii liidrid kui rahvas andsid endale aru, et kui seda lagunemise hetkel täiel määral ära ei kasutata, on eesti rahva ja kultuuri püsijäämiseks vähe lootust.

Sõnamaagia ja rituaalid ei olnud tähtsad mitte vaid sellepolest, et julgustasid rahvast ühisele tegevusele, vaid ka seetõttu, et Nõukogude impeeriumi enda elu oli samuti mütoloogiliselt üles ehitatud. Tavaks oli kasutada sõnu selliselt, et neil ei olnud otsest seost nähtava reaalsusega, vaid nende sisu oli maagiline, eitades hetkel nähtavat tähenduslikku. Üleminekuaja esimeses etapis, kus ei ole veel välja kujunenud uued suhted ja institutsioonid ning puudub poliitiliste huvide mitmekesisus, on ootuspärane, et ka demokraatlikud väärtused väljenduvad totalitaarsest ühiskonnast tuntud vormides. Uus sisu on valatud vanasse astjatesse.

Mütoloogilise faasi põhisisu oli iseseisva riigi taastamine. Ent niipea kui see oli juhtunud, ei tundnud suur osa oma riiki nõudnud rahvast ennast selle hea käekäigu eest vastutavana, uues riigis osalisena. Selleks ei olnud küllalt poliitilist kogemust, ega ka aega ja tahet, kiiretest majanduslikest ja sotsiaalsetest muutustest tulenev transitsioonišokk tekitas tõsiseid probleeme igapäevase eluga toimetulekul.

IDEOOGLILINE FAAS algas 1990. a koos uute erakondade kujunemisega ja kestab suurel määral tänaseni. Selles arengufaasis defineeritakse väärtusmõisted, mütoloogilise tähendusega sugestiivsed sümboolid asenduvad poliitiliste ideoloogiate võtmesõnadega („vasakpoolsus”, „parempoolsus”, „liberaalne majandus”, „sotsiaalne turumajandus”, „avatud ühiskond”, „tugev keskklass”). Poliitiline tegevus professionaliseerub, tekib ideoloogiline diskursus, erinevaid programme formuleeritakse ja põhjendatakse teoreetilisi mõisteid kasutades. Argumentatsioon on enamasti rohkem seotud läänes levivate ideoloogiliste narratiividega kui oma tegeliku olukorra analüüsiga. Ideoloogiate hindamisel „õigeteks” ja „valedeks” on aluseks teatavad tunnustatud tekstimallid („parempoolsusel ei ole alternatiivi”), poliitiline diskursus on tugevasti polariseeritud meie-nemad teljel. Avalikus debatis domineerib vastandumine ja sallimatus erinevate vaadete suhtes. Valimistel taotletakse poolehoidu tekstidele ja isoonidele, mitte järjekindlale poliitilisele tegevusele. Vähesel tolerantsusega ja poliitilise diskursuse ideologiseeritusega kaasnevad ka nn vaikuse spiraali ilmingud – kartusest sattuda sotsiaalsesse isolatsiooni, väldivad inimesed ebapopulaarsete vaadete toetamist.¹⁴ Eeskätt puudutab see vasak- ja parempoolsust, millega tänases Eestis seostub veel palju nõukogulikku

13. Barthes, R. 1972. *Mythologies*. New York: Hill & Wang.

14. Vt Noelle-Neumann, E. 1993. *The Spiral of Silence: Public opinion - Our Social Skin*. 2nd edition. Chicago & London: University of Chicago press.

ja mütoloogilist. Sõnades tahavad vähesed olla vasakpoolsed.

Samal ajal eelistavad paljud vasakpoolset poliitilist joont, lahendusi sotsiaalsetele probleemidele, oskamata või tahtmata seda nimetada vasakpoolsuseks või nimetades seda „tõeliseks parempoolsuseks”.

Rahvas jääb eemale otsuste tegemisest, levib usaldamatus ja võimu delegitmatsioon. Uued poliitilised institutsioonid, demokraatliku käitumise ja kommunikatsiooni vormid kujunesid „läänelt” õppimisena. Läänestumise käigus „õpiti ära” valmis tekstid ja kopeeriti institutsioonid. Poliitiline ja majanduslik eliit õppis ja õpib palju kiiremini kui rahvas, kes ei tunneta oma huvide esindatust ega saa aru, miks üle võetud sõnalisi malle ja protseduure õieti vaja on. Selle tulemuseks on osalemisaktiivsuse ja poliitika huvi langus. Poliitikast huvitatute osakaal eestlaste hulgas oli 1992. aasta lõpul ja 1993. aasta algul ligi 50 protsenti mütoloogilise faasi 90 protsendi vastu. Hiljem on see taas tõusnud 60-65 protsendini. Valimistest osavõtt on 71-87 protsendilt enne iseseisvumist langenud 51-56 protsendile pärast iseseisvumist^{15,16}

Pettumine poliitikas ja demokraatias on ideoloogilises faasis osalt paratamatu: ootused olid liialt kõrged, vabanemislükumise aegseid müüte ei ole võimalik realiseerida, või vähemalt võtab see palju rohkem aega. Lisaks sellele on aga usalduse ja legitiimsiooni kriisi suurendanud kõrge korrupsiooni tase ja sage lähtumine omakasust ühiskasu asemel. Mütoloogilised kihid poliitilises kultuuris säilivad osaliselt ka ideoloogilises faasis. Nad kaovad täielikult alles kriitilis-ratsionaalses arengufaasis, kui ideoloogilised loosungid ja definitsioonid seostuvad poliitilise tegevusega ja omandavad reaalses elus kontrollitud sisu.

KRIITILIS-RATSIONAALSES FAASIS jõutakse demokraatliku, poliitilise kultuuri tegeliku kujunemiseni. Moodustuvad kindlad seosed poliitilise diskursuse ja erinevate subjektide poliitilise käitumise vahel. Suureneb vaatepunktide mitmekesisus. Diskursus omandab ratsionaalse iseloomu, osapooli ühendab Habermasi poolt kirjeldatud argumentatsiooni aluseks olevate väärtuste ja läbipaistvuse ja tunnustatusel põhinev kommunikatiivne eetika. Vastaspolele ideoloogiliste siltide kleepimise asemel muutub tähtsaks eri poolte huvide sõnastamine ja väitlus, mille sihiks on positsioonide selgitamine ning ühist huvi pakkuvate sihtide korral nende saavutamise võimaluste võrdlus. Nii valivad kui poliitikud peavad silmas, et teatud programmi toetamine valimistel tähendab teatud poliitilist praktikat. Eelduseks sisuliste poliitiliste valikute kujunemisele on majanduslik ja poliitiline stabiilsus ning sellest tulenev suurem vabadus arengusuuna määratlemisel. Oluline on üldise poliitilise kogemuse kasv, eriti aga selliste uute poliitiliste subjektide (erakondade ja muude kodanikuühenduste) kujunemine, kes esindavad avalikult põhiliste sotsiaalsete gruppide huvisid. Kriitilise ratsionaalse arutelu tulemusena saavutatud arusaam erinevate grupihuvide ühisosast tagab poliitika stabiilsuse ja arusaadavuse.

Ülalkirjeldatud kolme faasi poliitilise kultuuri arengus võib iseloomustada ka poliitilise mitmekesisuse ja osalemisaktiivsuse vahekorraga. Mütoloogilises faasis on osalus poliitilises elus maksimumis ja mitmekesisus miinimumis, ideoloogilises faasis osalus väheneb, mitmekesisus suureneb. Kriitilis-ratsionaalses faasis peaks mitmekesisus jõudma maksimumi. Osaluse suurenemine toimub tsiviilühiskonna arenedes uute „suhtlusvõrkude” väljakujunemisega, mitte massiaktiivsusega.

Demokraatliku poliitilise kultuuri põhitunnuseid selle arengufaasides iseloomustab kokkuvõtlik tabel. Nagu sellest tabelist näeme, on üleminek poliitilise

15. Raitviir, T. 1996. *Eesti üleminekuperioodi valimiste (1989-1993) võrdlev uurimine. Elections in Estonia During the transition Period: A Comparative Study (1989-1993)*. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus, lk 397.

16. 2013. a KOV valimistel oli valimisaktiivsus Eestis 57%. (toim)

TEORIA

POLIITILISE KULTUURI ARENGU TUNNUSED	MÜTOLOOGILINE FAAS	IDEOLOOGILINE FAAS	KRIITILIS-RATSIONAALNE FAAS
Poliitiline mitmekesisus, pluralism	<i>Madal</i>	<i>Kõrge</i>	<i>Väga kõrge</i>
Osalemisaktiivsus	<i>Väga kõrge</i>	<i>Madal</i>	<i>Kõrge</i>
Tolerants	<i>Madal</i>	<i>Keskmine</i>	<i>Kõrge</i>
Usaldus ja legitiimsus	<i>Väga kõrge</i>	<i>Madal</i>	<i>Kõrge</i>
Poliitiliste protsesside arusaadavuse määr	<i>Väga kõrge</i>	<i>Madal</i>	<i>Kõrge</i>
Individuaalse vastutuse aste	<i>Madal</i>	<i>Madal</i>	<i>Kõrge</i>
Poliitilise käitumise ja suhtumise kindlad reeglid ja tavad	<i>Puuduvad</i>	<i>Formaalselt olemas, sisuline omaksvõtt vähene</i>	<i>Selgelt välja kujunenud, üldiselt järgitavad</i>

DEMOKRAATLIKU
POLIITILISE
KULTUURI
ARENGUFAASID

kultuuri mütoloogilisest arengufaasist ideoloogilisele mitme tunnuse osas väga järsk, need faasid on paljuski vastandlikud poliitilise kultuuri enda arenguloogika tõttu. Mütoloogilises faasis toimus poliitiliseks läbimurdeks vajaliku sotsiaalse energia kontsentreerumine ja plahvatuslik vallandumine. See erakordselt pingetatud olukord ei saanud kaua kesta, sellele järgnes paratamatult sotsiaalse energia pihustumine, ühiskonna fragmenteerumine ja spetsialiseerumine, tuues kaasa ka suuri emotsionaalseid pettumisi. Ideoloogilist faasi iseloomustab illusiioonidest vabanemine, samuti suurem või väiksem anoomia ja segaduse seisund, mida mõned uurijad on nimetanud ideoloogiliseks ja moraalseks vaakumiks¹⁷.

Ideoloogilise faasi järkjärguline ülekasvamine kriitilis-ratsionaalseks võtab aastaid, kui mitte aastakümneid. Liberaalne demokraatia kujunes Lääne-Euroopas ja Põhja-Ameerikas pika aja jooksul möödunud sajandi 20ndatest kuni sajandivahetuseni. Postkommunistlikus Kesk- ja Ida-Euroopas sõltub demokraatiseerumise tempo ja edukus sellest, kas on tegemist demokraatiseerumise esimese lainega, demokraatlike institutsioonide esmakordse rajamisega ja demokraatliku poliitilise kultuuri esmakordse kujunemisega (Venemaal ja teistes endistes Nõukogude vabariikides, v.a Baltimaad), või on tegemist vahepealse totalitaarse tagasilöögi tagajärgede ületamisega (Kesk-Euroopa postkommunistlikud riigid ja Baltimaad).

Poliitilise kultuuri arenguks Eestis on kaks üldist võimalust, optimistlikum ja pessimistlikum, vastavalt sellele, kui kiiresti ideoloogiline faas kasvab üle kriitilis-ratsionaalseks. Tõeline poliitiline õppimine toimub ainult osalejate kogemuste kaudu, see näitab, kuidas poliitilised tekstid ja reaalsus on seotud. Pessimistliku arenguvariandi korral võtab vajaliku kogemuse kujunemine veel kaua aega, õppimise mõju ei ilmne, üldine pettumus suureneb ja ideoloogiline faas jääb aastateks venima.

Poliitiliste tekstide kriitika väljakujunemine on osa poliitilisest õppimisest. See on pikaajaline protsess ja ei lähe kergesti, selles on küllalt palju eba-meeldivat nagu igasuguses õppimises negatiivse kogemuse kaudu. Eestis on õnneks veel õppimise tahtmist.

17. Holmes, I. 1997. *Post-Communism: An Introduction*. Cambridge & Oxford: Polity Press, lk 18-19.

TÄNA, 16 AASTAT HILJEM
KOMMENTEERIS MARJU LAURISTIN
TOONAST ARTIKLIT: „Olime lii-
ga optimistlikud - tänases
Eestis on endiselt valitse-
mas mütoloogiate ja ideo-
loogilise retoorika segu,
millest kriitilise mõttega
läbi tungimine on sageli
isegi arukatele inimestele
üle jõu käiv.”

Seetõttu soovitame mahedas
ironias ja avatud meelega
analüüsida artikli valguses
täna poliiitmaastikku ning
mõtiskleda, millest arengu-
peetus on tingitud.

LINNAIDEE ON ALGATUS
TALLINNA ASUMISELTSIDE
JA LINNAVÕIMU ESINDAJATE
VAHELISE KOOSTÖÖ
PARANDAMISEKS.

ALGATUST RAHASTAB EMP
TOETUSTE VABAHENDUSTE
FOND AVATUD EESTI FONDI
VAHENDUSEL.

www.linnaidee.ee

Linnaidee

on pealinna asumiseltside ühine algatus, mille raames töötatakse välja tulevase koostöö aluspõhimõtted linnavõimuga. Algatuse üks eesmärkidest on koostada vabauhenduste ja linnavalitsuse vahelise koostöö hea tava, mille tulemusel suurenev usaldus kujundab soodsama pinnase üheskoos elukeskkonda parandavate lahenduste loomiseks. 2013. aasta jooksul on Linnaidee raames toimunud rida seminare linnaelust ning õppereise ja kohtumisi seltside, parteide ning linnavalitsuse esindajatega.

AUSAD ÜLESTUNNISTUSED LINNAIDEE VEDAJALT

TEELE PEHK, *Linnalabori juht, Linnaidee algatuse koordinaator*

Olen nüüd aasta otsa üritanud edendada 20 linnaseltsi omavahelist suhtlust ja uurida, kuidas ühendused linnavalitsusega sina peale saaksid. See on olnud aeganõudev töö tegevuste kavandamisel ja taktikate valimisel, siin on olnud hullupööra palju inimeste utsitamist ja veenmist ning parajalt läbirääkimisi linnaga. Lisaks lõputult mõttetööd meeskonnakaaslastega¹, kuidas kohalike valimiste rallis kodanikeühenduste sõnumeid edastada.

Ma ei hakka detailsemalt kirjeldama, kui keeruline on sellist suurt koostööprojekti vedada. See poleks kellelegi inspireeriv. Annan endale aru, et mis tahes valdkonnas vajab koostöökultuuri juurdumine aega, et vilju kanda. Pigem keskendun sellele, mida oleme saavutanud. Milles peitub see eriline ja uudne „mudel“, mida Linnaidee arutelude, kohtumiste ja üritustega loonud oleme?

Lihtsalt öeldes on see sotsiaalse kapitali kasvatamine. Linnaidee algatusega oleme katsunud tõsta teadlikkust asumiseltsidest kui kohalikest ekspertidest linnaelu korraldamisel, kuigi samal ajal pidime tegelema vabakonna sisedemokraatia ja eneseteadlikkusega. Oleme püüdnud veenda linnavalitsejaid koostööst sündivatest kasudest ja sellega seoses, möödaminnes, maandanud poliitikute võimukaotuse hirmu. Sooviga tõsta kodanikujulgust, oleme leidnud end linnaosavalitsusi mõttetasandil võimustamas. Seadsime eesmärgiks tõsta kohalike valimiste arutelude keskendumist kohalikele teemadele ja tabasime end

1. Linnaidee meeskonda kuulub vabakonna ekspert MADLE LIPPUS, sotsioloog ja dokumentalist PEETER VIHMA, urbanist ANDRA AALOE, linnalaborandid KAISA KAER ja IVAN LAVRENTJEV, turundus-ekspert MARTIN KAROLIN ning vabatahtlikud MARTIN LAIDLA, ANU KÄGU, MARIA DERLÕŠ.

Lisaks on Linnaideed õigele rajale aidanud nõukoja liikmed: regionaalminister SIIM KIISLER, Riigikogu liige ANDRES ANVELT, Praxise analüütik HILLE HINSBERG, sotsioloogia-professor KATRIN PAADAM, ettevõtja TERJE KROSS, külaaktivist ja filmimees ARTUR TALVIK ning disainer ja ettevõtja VILLE JEHE.

LINNAIDEE

erakondadele oma valimiskampaaniat tegemast. Oleme püüdnud defineerida piirkonnaseltsi, kuid sõnastanud ümber kodanikuõigusi (igaühele oma selts!).

Vaatamata sellele, et osalusdemokraatia ideaalid põrkuvad Tallinnas tihti raskete metalluste vastu, on piirkondlikest ühendustest tekkinud arvestatav jõud. See sotsiaalne kapital, mis on sündinud aktiivsete kodanike, linnavalitsejate, vabakonna ekspertide ja ametnike vahelistest aruteludest, aitab kehva tervise-ga linnavalitsemise sümptomeid eristada. Ja mitte ainult – see inspireerib ka teistes kohtades kogukondi looma ja neid seltsiliikumisega liituma.

Linnaidee raames on toimunud vähem ja rohkem piinarikkaid arutelusid, harivaid seminare ja seltside kärjaid ja üheks konkreetseks väljundiks sellele on kolmeleheküljeline dokument. See dokument peaks saama linnavalitsemise uue kultuuri aluseks. **Koostöö hea tava** pole midagi revolutsioonilist. Pigem on see häda- karje olukorras, kus linnaarengusse panustada soovivate kodanikeühenduste ja linnaesindajatest otsustajate vaheline usaldus on sama õrn kui esimene jää.

Kui Tallinna volikogu hea tava vastu võtab (see selgub lähikuudel), võib meie pealinnast veel saada avatud valitsemise ja kogukondliku meeletatuse muster- näidis. Mitte et üks dokument lahendab probleemid, pigem aitab koostööpõhi- mõtetes kokkuleppimine liikuda edasi sellest punktist, kuhu pidevalt kinni jäädakse. Eeldused on head, kuna naabermaade linnades kadestatakse Tallinna seltside kõrget organiseerituse taset. See on potentsiaal, mida ei tohiks linna arendamisel kasutamata jätta.

Mina unistan küll sellisest kodulinnast. Ja tegutsen unistuse nimel edasi.

linnaidee
idee elanike linnast

ÜKS KÜSIMUS

Saatsime vabakonna ja linna esindajatele ühe küsimuse:

„Miks on koostöö hea tava oluline?“.

Allpool U toimetusele saabunud vastused.

Tänapäeva infoühiskonna ja vaba demokraatia eelis on, et igaüks saab end suhteliselt lihtsalt kurssi viia ühiskonnakorralduses toimuvaga. Kohaliku tasandi elukorralduses on iseenesestmõistetav, et areng toimub ühelt poolt elanike initsiatiivil, teisalt linnavalitsuse spetsialistide toel. Paljudes küsimustes on elanikud suurimad spetsialistid – oleks vastutustundetu jätta see potentsiaal linna arengu huvides kasutamata. Pidades silmas, et kodanikuühiskond töötab paljuski õhinapõhiselt, on oluline, et luuakse raamistik, mis tagab süsteemi pideva avatuse – kodanikud saavad sisupõhiselt vastavalt teemale, mis huvitab, liituda ja probleemi lahenedes taas kõrvale astuda, ja uute teemade kerkides lasta protsessi juurde teisi, keda antud teema puudutab, ilma et struktuur laguneks või muutuks. Hea koostöö tava ongi see vajalik raamistik.

Yoko Alender

Tallinna Linnavolikogu IRL fraktsiooni aseesimees

Häid tavu peetakse vahel liiga nõrgaks relvaks paharettide vastu, aga just käitumises tasub kokku leppida, kui juriidilised käsud-keelud tunduks liiga suure uuendusena, või hoopis ülepingsutamise-na olukorras, kus saaks katsetada üksteise usaldamist. Valestikäitujad jagunevad enamasti kaheks: ühed teevad seda hoolimatusest, teised teadmatuses. Tallinnas jagub mõlemaid ja kui tava aitab kogenematul linna paremini valitseda, on kokkuleppes juba kasu. Jõhkarditele, kes käitumisnorme millekski ei pea, tuleb aga tava lihtsalt pidevalt ja avalikult meelde tuletada ja küll vaikselt muutub ka käitumine, või on aeg moraalse hukkamõistu asemel karistuste sisseseadmiseks, sest teadmatus taha ei saa enam peituda.

Alari Rammo

vabaihenduste liit EMSL

Teatavasti toimusid hiljuti kohaliku omavalitsuse volikogu valimised, mille käigus uuendas või sai hulk tublisid inimesi oma kaaslinlastelt mandaadi esindada neid linnavolikogus. Lähtudes valimistel saadud mandaadist ongi linnavolikogu tegutsenud ning kavatses seda teha ka edaspidi.

Õnneks ei pea me häbenema Tallinna linnaasutuste koostöö pärast vabakonna mitmesuguste esindusvormidega, sest see on nii ajalises kui ruumilises mõtmes hõlmavam kui nt üleriigilisel tasandil – alanud kaugelt enne nn jääkeldri või rahvakogu protsessi ning ülalt ohjamata. Isegi linnavolikogu komisjonide ja halduskogude tegevusse on olnud ja on ka nüüd kaasatud valimisliitude vt vabaihenduste esindajad. Linnavõimu poolt vaadates saab üksnes tervitada niisuguse koostöö jätkumist.

Linnavolikogu toimimisloogika, pädevuse ja tegevuse reglementeeritus (seaduste, Tallinna põhimääruse jpt dokumentidega) asetab koostöö formaalsesse raami, mille üheks kujundajaks on ka vabaihenduste paljusid ja neist iga konkreetse representatiivsus.

Edu soovides, **Toomas Vitsut**

Tallinna linnavolikogu esimees

Kohtumine Artova aktivistidega Arabianrannas, Helsingis. Foto: Teele Peik

linnaidee
idee elanike linnast

KOOSTÖÖ HEA TAVA MÖTTEST

MADLE LIPPUS, kodanikuühiskonna ekspert, Linnaidee konsultant

Hea tava¹ Tallinna linna ja siinsete vabaühenduste koostöö selgemaks korraldamiseks on koostatud lähtudes eeldusest, et koostöös peitub jõud ja dialoogist sünnib alati läbimõeldum lahendus. Hea tava dokumenti on sisse jäänud vaid hädavajalik, et lõplikku teksti mitte asjatult pikaks venitada. Kuna hea tava koostamise protsess, millest Teele siinsamas U-s kirjutab, on olnud pikk ja keeruline, siis on ka seda hädavajalikku saanud üsna palju.

Kuigi kaasamise vajalikkust ei sea enam keegi kahtluse alla, siis kohtudes linna esindajatega, peame ikka ja jälle selgitama kaasamise algtõdesid.² Koostööst rääkides tuleb kõigil üheselt aru saada, et see ei ole moodne sõnakõlks. Kaasav valitsemine tähendab tegevuse põhimõttelist ümberkorraldamist, millega kaasneb tegevuse muutumine selgemaks, läbipaistvamaks ja linnakodaniku kessemaks (vastandina praegusele bürokraatiakesksusele). Selline muutus peab toimuma kogu linnavalitsuses.

Samuti on linnaesindajatel üpris tagasihoidlik arusaam vabaühenduste tegutsemisvaldkondadest ning rollist demokraatlikus ühiskonnas – need ei ole ainult kudumisklubid ja laulukoorid, vaid näiteks asumiseltsidel on tõesti põhjalik ülevaade oma piirkonna probleemidest ja vajadustest. Kohaliku elu eksperti-

1. Koostöö hea tava tekst lähtub riiklikust kaasamise heast tavast (www.valitsus.ee/et/riigikantselei/kaasamine-ja-mojude-hindamine/kaasamise-hea-tava) ning on kokku kirjutatud asumiseltside ja teiste Tallinnas tegutsevate vabaühenduste abiga. Kogu tekst on kolm ja pool lehekülge pikk ning viimane mustand loetav Linnaidee kodulehel www.linnaidee.ee.

2. Vt hea tava punkti 1.1.

LINNAIDEE

dena on asumiseltsidel tahtmine oma elukeskkonna paremal korraldamisel kaasa rääkida ning sellepärast ongi hea tava tekstis vabaühendused strateegiliste partneritena määratletud.

Tallinnas ei ole linnavalitsuse tasandil seni üldiseid kaasamise põhimõtteid paika seatud. Kehtiv seadusandlus sätestab küll olulisemad kohad, kus ilma avalikustamise-kaasamiseta üldse ei saa, kuid kuidas see konkreetsetl läbi viiakse, sõltub juba kaasavast ametist ja ametnikust – reeglina pole kaasamisel ei saba ega sarvi. Tavapraktika on see, et kuskil ilmub mingi eelnõu või arengukava, millele heal juhul küsitakse kommentaari ning mis seejärel taas kuskile häämamise kaob (nt ühistranspordi arengukava³) või siis ootamatult valmis otsusena taasilmub.

Seetõttu on heasse tavasse kirja saanud osapoolte konkreetsete kohustustena kaasamisprotsessi kirjeldus: millistes küsimustes kindlasti kaasamist oodatakse, kes peaksid olema kaasatavad osapooled ning milliste etappidena kaasamine toimuma peab. Kuna kaasamisprotsess eeldab avatust ning selgust tegutsemisel mõlemalt osapoolelt, siis on ühenduste koostusena kirja saanud põhinõuded ühenduse enda avatusele ning kirjeldatud, kuidas moodustada ühise arvamuse esitatavat seisukohta. Nii ehk õnnestub edaspidi vältida ikka ja jälle kerkivat küsimust, et keda TEGELIKULT mingi ühendus (olgu selleks asumiselts, puuetega inimeste või muu ühendus) esindab.

Kuna tegelikkuses järgib elu harva õpikunäiteid, siis on osapoolte õigustena kirja saanud võimalus kohandada kokkulepitud kaasamiskorda vastavalt konkreetsele vajadusele. Nii ei pea linn alati kaasama ainult neid ühendusi, kes ise on aktiivsust üles näidanud, vaid võib oluliselt laiemalt avalikkust teavitada või muul moel kaasata. Hea tava kokkulepe laiendab ühenduste võimalusi linnaelus kaasa rääkida – näiteks saavad ühendused esitada oma esindajaid nii haldus- kui ka volikogu komisjonidesse, mis on väga hea võimalus juba väga varases etapis ühise ning tasakaalustatud arvamuse moodustamiseks.

Nagu juba enne öeldud, siis senine praktika näitab, et isegi kui kaasamine vormiliselt toimub, siis sellele järgneb tavaliselt segane häma. Heal juhul saavad kaasarääkijad oma tehtud ettepanekutele vastuse, et nende poolt pakutut polnud võimalik kahjuks arvesse võtta. Ühendustele jätab see suhu kibeda maigu – kasvab usaldamatus protsessi läbiviijate suhtes ning kaob tahtmine järgmisel korral oma vaba aega ning tahet panustada. Vältimaks sageli tekkivat kaasatavate pettumust protsessis, on hea tava punktide 7 ja 8 alla kirja saanud tegelikult elementaarne kaasamise tulemustest teavitamine ning koostöö hindamine.

Koostöö hea tava, mida Tallinna tasandil kavandame ning millele veel jätkuvalt kommentaare ootame⁴, ei sisalda endas tegelikult midagi revolutsioonilist. Küll aga sisaldab see täiesti hädavajalikku ühist arusaama eesmärgiga linna edaspidi paremini valitseda.

3. Ühistranspordi arengukava eelnõu oli suvel 2011 avalikul väljapanekul ning pärast suurt hulka vabaühendustelt laekunud kommentaare ja ettepanekuid moodustati eraldi komisjon, mis otsustas arengukava töö seisata. Paar kuud hiljem tuli linnavalitsus välja tasuta ühistranspordi ideega, millest polnud arengukavas sõnagi juttu ning arengukava seisab praeguseni.

4. Hetkel ootame Linnaidee meeskonna ja seltsidega hea tava tekstile linnavalitsuse kooskõlastust ning seejärel esitame hea tava volikogus kehtestamisele.

MEIE ENESE
ÜHISKONDLIK
APAATSUS
ON ME SUURIM
VAENLANE.

GUNNAR GRÍMSSON

OLEME LASKNUD
END JUHTIDA TEELE,
MILLE SIHIKS
EBAMÄÄRASELT
SÕNASTATUD EESMÄRK,
MIS ON SEATUD
VAID VÄHESTE
HUVIDES.

GUNNAR GRÍMSSON

VÕITLE SELLE EEST, MIS SULLE
KÕIGE OLULISEM ON. ÜKSIKUD
HÄÄLED EI KOSTU KAUGELE. ENT
KUI JÕUD ÜHENDADA KINDLATE
EESMÄRKIDE NIMEL JA NENDE
POOLE VISALT PÜÜELDA,
VÕIVAD ASJAD
HAKATA MUUTUMA.
PÄRIS MUUTUSED VÕTAVAD AEGA.
NEED EI SAA EGA TOHIGI
JUHTUDA ÜLEÕÕ.

GUNNAR GRÍMSSON

MEIL ON
ESINDUSDEMOKRAATIA.
ET MIDAGI MUUTA, PEAME ME
OMA ESINDAJATEGA
KOOPEREERUMA.

GUNNAR GRÍMSSON

ROHKEM
TEGUSID,
SUUREMAT
OSALUST JA
TUGEVAMAT
MÕJU ME ÜHISKONNALE.

GUNNAR GRÍMSSON

OSALEMINE
PEAB OLEMA LIHTNE,
RAHULDUSTPAKKUV
JA LÕBUS.

GUNNAR GRÍMSSON

ME OLEME KÕIK
VÕRGUS,
VÄHEMAL VÕI SUUREMAL MÄÄRAL.

GUNNAR GRÍMSSON

KASUTA ORGANISEERUMISEL
E-DEMOKRAATIA TÖÖRIISTU —
NEID ON JUBA TUHANDEID SAADAVAL.
AGA NENDE LÄHTEKOODID JA ANDMESTIK
PEAVAD OLEMA AVATUD.

ALATI.

GUNNAR GRÍMSSON

E-DEMOKRAATIA
ON KÜLL LAPSEKINGADES, KUID
JUBA KASUTATAV TÖÖRIIST, ET
DEMOKRAATIA ALLAKÄIKU
ÜMBER PÖÖRATA.

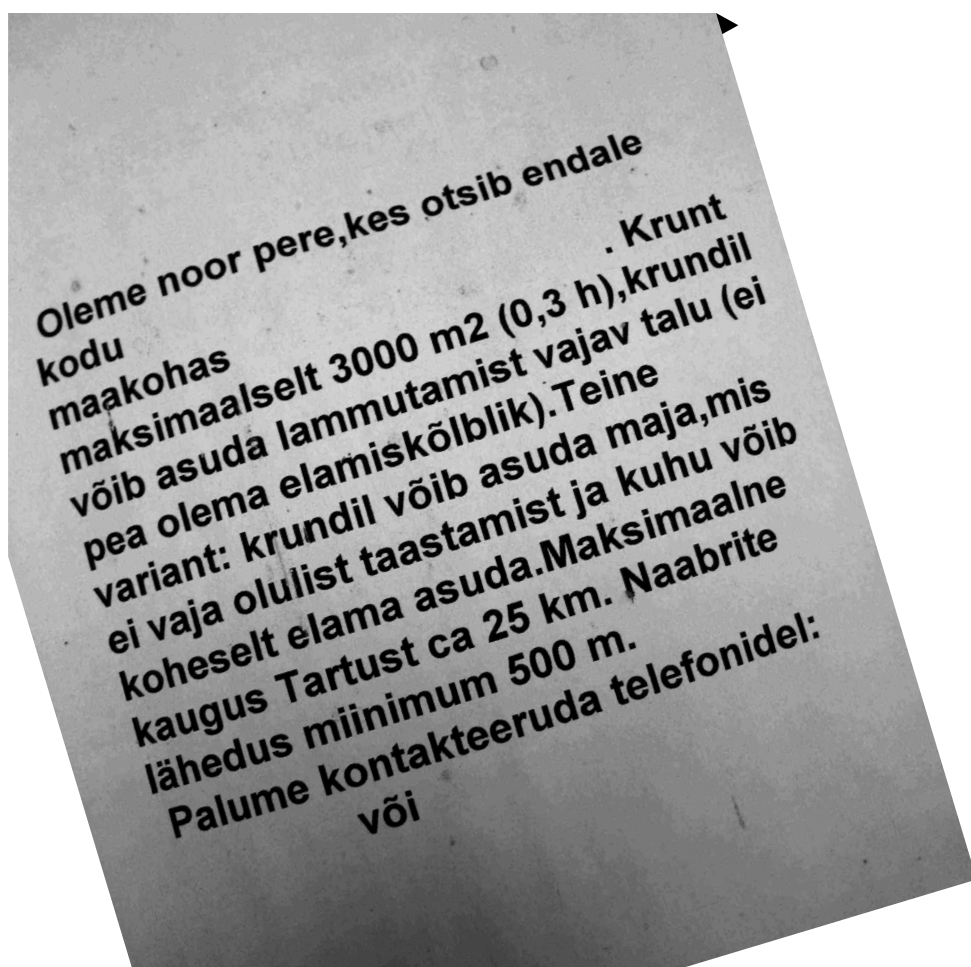
GUNNAR GRÍMSSON

HÜÜDLAUSETE AUTOR ON

GUNNAR GRÍMSSON

AKTIVIST AASTAST 1979. VÕRGUS AASTAST 1992.
SPETSIALISEERUNUD VEEBI- JA KASUTAJAKESKKONDADE
KUJUNDAMISELE, KONSULTEERIMISELE, PROJEKTIDE JUHTIMISELE.
PIDANUD ÜLIKOOLIDES LOENGUID ALATES 1994. AASTAST.
KODANIKUOSALUSE TARKVARA VÄLJATÖÖTAJA AASTAST 2008.
KAASLOOJA JA TEGEVJUHT MITTETULUNDUSÜHINGUS CITIZENS'
FOUNDATION (WWW.CITIZENS.IS), MIS ON PÜHENDUNUD
E-DEMOKRAATIA NING KODANIKE JA VÕIMU VAHELISTE SUHETE
ARENDAMISELE. OSALUSPORTAALI BETTER REYKJAVIK LOOJA.

Foto: Kristi Grišakov

KAHEKÕNE RUUMIST: MÕNED HOIAKUD JA ARUSAAMAD

Eesti Koostöö Kogu projekt „Riigipidamise kava” kutsus Linnalaborit kaasa mõtlema selle üle, millist riiki me tahame ja endale lubada saame. Nõnda, et riik oleks selline, kus inimestel on hea elada ja elu toetav masinavärk on õhem ning selgem.

Meie ülesanne on tegeleda ruumi ja kogukonna teemadega. Järgnev vestlus on arutelu algus, kus iseenda jaoks lahti harutada ruumiga seonduvad murekohad, kinnistunud arusaamad ja hoiakud meie ruumikäsitluses. Nii meie riik kui meie eluruum esindavad eelkõige meile olulisi väärtusi ja nende kaudu seda, kes me tegelikult oleme ja milliseks me saada soovime. Proovime vaadata kaugemale kosmeetiliste täitesüstidena mõjuvatest hetkelahendustest ja alustada ikkagi rakutasandilt, kus on peidus meie elukeskkonda kujundavad tüviväärtused ja vääritimõistmised. Ainult läbi nende sõnastamise ja mõistmise saab tekkida selgem ja sisukam lähteülesanne, mis võimaldaks uut (ruumi)tulevikku avatumalt ette kujutada.

Dialogi peavad Kristi Grišakov ja Kadri Koppel

ERAOMAND

Kristi: Koolihariduse kõrval tulevad paljud meie käitumismallid lapsepõlves kogetust ja kogetu hilisemast defineerimisest positiivse või negatiivseks. Kes kasvab üles suure aiaga eramajas, soovib sageli ka oma lapsi sellises keskkonnas kasvatada. Mõne jaoks aga oli eramajaga kaasnevat lisakohustusi nii palju, et tulevikus otsustatakse mugavama kesklinnakorteri kasuks. Sageli me ei seleta ega analüüsi sedalaadi isiklike normide kujunemist. Miks meil tegelikult on kinnisidee elada perekonda luues aiaga eramajas või miks peaks linnakorteriile lisaks omama ideaalis ka suvekodu? Võibolla oleks meie elustiili ja tulevikutrende arvestades parem hoopis mõni teistsugune lahendus?

Samas ei ole Maslow püramiidi tipus olijatele (need kellele ellujäämise põhivajadused nagu toit ja turvalisus täidetud) kodu enam ammu vaid praktiline ja vajadusest tingitud varjualune. Kodu näitab meie kuuluvust ja positsiooni ühiskonnas, selle suurus, välimus ja asukoht annavad tähelepanelikule vaatajale esialgse mulje meie väärtustest ja elustiilist. Nõnda on erinevatel perioodidel uute koduotsijate hulgas moes erinevad trendilinnajaod (hetkel näiteks puitasumid nagu Kassisaba või Kalamaja) ja erinevad arhitektuurstiilid (nt neofunktsionalistlike villade eelistus eestlastest uusedukate puhul). Läbi oma elukohavaliku positsioneerime me end nii geograafilise kui ka ideoloogilise kogukonna liikmena.

Peale mõne kogukonnaga liitumist (nt kortermaja ja/või naabruskonnaga), algab enda positsioneerimine indiviidina taas. Tõsi küll, juba märksa väiksemal skaalal. Nüüd hakkavad põrkuma elustiili- ja maitseerinevused, mis väiksemas keskkonnas hästi silma hakkavad. Hakatakse reguleerima kogukonna üldist ilmet ning tekkinud ebakõlasid lahendama. See kõik on meie praeguse demokraatliku ühiskonnakorralduse juures täiesti normaalne. Ainuke vahe võrreldes lääneriikidega seisneb selles, et nemad on seda mitukümmend aastat rohkem harjutada saanud ja seetõttu on ka kohustuste-vastutuse tasakaal veidi rohkem saanud paika loksuda.

Kuna Eesti kontekstis on kodu mõiste laienemine välja poole oma toaseinu ja aiapiirideid suhteliselt uus ja veel mõnevõrra harjumist vajav olukord, võib täheldada kahte suuremat vastutusvaldkonda, mis laiemat arutlust vajaksid. Esiteks see, kuidas me võimaldame kooseluviise, mis individuaalseid erinevusi ja eelistusi peaksid vooruseks, mitte kohitsemist vajavaks paheks. Teiseks see, kuidas me oleme võimelised vastutama veel laiema eluruumi eest kui meie kodu või ühistu territoorium.

Nii kooselu viiside võimaldamise kui ka ruumivastutuse puudujäägid on ajalooliselt seotud nõukogudeaegse ruu-

mikorraldusega, mis kõikus ülima karmuse ja ükskõiksuse vahel. Kommunaalkorteri elu oli pealesunnitud ja paljude jaoks pideva enesekehtestamise ning ebakindluse lahingutand. Koridorides aga laius kahtlasest kontingendist ja kassitädidest mõjutatud eikellegimaa, mille eest ei olnud mõtet üritadagi vastutust võtta.

Praegu toimuv on otsene vastureaktsioon toleaegele olukorrale, mistõttu taasleitud eraomandist voolitud puuslik ja kortermajade ühisruum on kontrollitud sõjaväelise karmusega. Otsime endiselt abi keelavatest reeglitest ja seadustest, mitte omavahelistest kokkulepetest, mis korruse, koridori, ühistu või piirkonna kaupa võiks vastata elanike soovidele.

Saksamaa korteriühistutes on näiteks esmapilgul kõik võimalikud ja võimatud asjad reguleeritud ja isegi vaibakloppimisajad paika pandud. Samas kehtivad igapäevaelus peamiselt elanike omavahelised kokkulepped. Igasugused reeglid on kirjutatud suhtlemisvõimetutele jobudele. Nendele, kes naabriga kokkuleppele saavad, on kõik lubatud. Meil lähtutakse ruumikorralduslikes küsimustes endiselt „oma tuba, oma luba” põhimõttest, mis tähendab, et iga eraomanik tegeleb ainult oma koduga ning mitte sellega, kuidas see kodu sobitaks suuremasse konteksti ja selle elamisväärsust tõstaks.

Kadri: Olen nõus, et inimese elukeskkond ei piirdu ainult kodu seintega. Ruum ümbritseb meid kõikjal ja mõjutab meie enesetunnet, elustiili ja tarbimisharjumusi. Koduse sisekliima (ma ei räägi õhu kvaliteedist) loob paljuski see, milline on korteri või maja planeering. Näiteks see, kas rõhk on jagatud või privaatsel ruumil. Kui magamistoad on väikesed magamise ruumid, veedab pere rohkem aega ühisel suures toas. Suured magamistoad seevastu soodustavad eraldi olemist. Sarnane loogika kehtib ka linnaruumis. See, kuidas me linnas liigume, tööl ja toidupoes käime, oleneb ühelt poolt kodu asukohast ja vahemaadest, ent samuti ka tänavate ja transpordi korraldusest. See, kas ühistransport või kergliiklustee viib sind kodust soovitud sihtpunkti, mõjutab liikumisviisi valikut ning liikumisviisi valik omakorda mõjutab seda, kus igapäevaseid sisseoste teeme. Tervikpildi sellest, milline on meie elukeskkond, saame kokku siis, kui liidame oma kodu juurde ka kõik need sise- ja väliruumid, mida igapäevaselt kasutame.

Kristi: Elukorralduse ja -keskkonna üle otsustamisel tunduvad eestlased olema üks praktilise meelega rahvas ja see annab tooni ka ruumilise tervikpildi kujundamisel. Multifunktsionaalsust kiidetakse taevani töötaja või nutiseadme puhul, kuid millegipärast ei laiene see ruumi-korraldusele. Tänav on mõeldud liikumiseks, pargid ja metsatukad on mõeldud sportimiseks, väljakud on mõeldud kontsertideks ja paraadideks. Mingisugused vahepealsed ja multifunktsionaalsed variandid tunduvad

KAHEKÖNE

ilmselgelt kahtlastena. Ainuke niisama olemise koht on sinu isiklik kodu ja ka seda ainult juhul, kui kodutööd on tehtud ja naaber ei näe.

Ma olen veidi väsinud nendest „eraomand on eestlasele püha asi” iganenud põhjendustest. Eraomandi puutumata õigustusena tuuakse välja erinevaid piinarikkaid hetki meie ajaloo (ristiusustamine, mõisaorjus, kollektiviseerimine jne), mil eraomand meilt vägivaldselt ära võeti ja mis veelgi hullem, mil olime sunnitud seda võhivõrastega jagama. Ning see ongi traumeeriv, sest inimene, nagu ka teised loomariigi esindajad, on oma territooriumi suhtes äärmiselt tundlik olend. Me märgistame oma maad, ärritume, kui seda ilma meie teadmata läbitakse. Samas kaasneb iga territooriumi omanisega selle hoidmise vastutus. See vastutus ehk iga territooriumi valdaja kohustused on aga märksa ebaselgemad kui territooriumiga kaasnevad õigused. Me võiksime vähem aega kulutada aedade ehitamisele ning kohtuvaidlustele ja rohkem aega selgitavale diskussioonile, miks tasub oma ruumi teistega arvestavalt kasutada ja mis kasu sellest ühiskonnale laiemalt saab tõusta.

TEADLIKKUS JA KAASAMINE

Kristi: Nagu võis lugeda ka paljudelt sellesügisestelt valimisplakatil, võrduvad linnaplaneerimisküsimused ja elukeskkonnaga tegelemine sõnadega lasteaed, koolide renoveerimine, tänavate remont, tunnel ja kahetasandiline ristmik. Küsimus, kuidas liiguvad jalakäijad, jäetakse sujuvalt tagaplaanile.

Kadri: Just, aga jalakäijad ongi kõik need koolilapsed, kelle koole innuga renoveeritakse ja need samad emad oma lapsevankrites maimukestega, kellele riik on võimaldanud 18-kuuse emapalga eesti iibe toetuseks. Samuti on jalakäijateks pensionärid, kelle toimetuleküküsimust puudutamata ei möödu ühedki valimised ning kellele sünnipäevaks linnapea tervitus koos peolaua toetusega saadetakse. Ent see, et jalakäijate grupi – rääkimata liikumispuudega inimeste – igapäevane linnas ringiliikumine oleks mugav, ei ole veel kahjuks poliitilisse diskussiooni jõudnud.

Üldine teadlikkuse tõstmine sellest, kuidas meie isiklik heaolu, elukeskkond, linnaruum ning majanduslikud, sotsiaalsed ja kultuurilised protsessid on omavahel seotud, võiks olla üks olulisi teemasid, mis annaks poliitilisele debatile sisukust. Ruumist kui laiendatud elukeskkonnast teeb arusaamise keeruliseks asjaolu, et ruum ei ole konkreetne, üheselt mõistetav objekt, vaid pigem ajas arenev, protsessiline nähtus. Üks mis kindel – linnaruum ei ole pelgalt kinnisvaraarendajate, linnajuhtide, arhitektide ja planeerijate mängumaa. Linnaruum on osa iga linlase elukvaliteedist ning läbi ruumi kasutamise, eluviisi

ja tarbimiskäitumise osaleb igaüks oma elukeskkonna loomises.

Vähast teadlikkust mõjutab ka asjaolu, et terviklikku lähenemist ruumile ja ruumi arengu teemadele ei kohta haridussüsteemis. Erinevatest ruumi tahkudest räägitakse küll mitmes õppeaines: geograafias, ajaloo, ühiskonnaõpetuses, võõrkeele tundides, arvutiõpetuses, kus puudutatakse erinevaid ruumi dimensioone nagu loodus, inimeste loodud süsteemid, kultuuriruum, virtuaalne ruum jpm, ent ometi ei tähenda see head informeeritust, kuivõrd teadmised ruumist on ainete ja diskursuste vahel killustunud.

Kristi: Praeguse ruumipoliitika heaks näiteks on ka koolimajad ise. Koolide kordategemine tähendab enamikel juhudel funktsionaalset euroremonti, pastellvärvides seinu, traataiaga ümbritsetud staadionit ja pisikest murulappi koolimaja ümber. Kuidas annab koolimaja sisearhitektuur ja seda ümbritsev välisruum edasi just selle koolipere identiteeti ja kohalugu? Kahtlen, kas pastelltoonid seda üksi suudavad. Kas õpilased saavad ka otsustada, millist mööblit, puhkenurki ja mänguvahendeid nad sooviksid ja kuhu kohta? Lastes õpilastel koolile uue ilme andmisel kaasa lüüa, tekiks ka neil koolimaja ning selle ümbruse suhtes teatav omanditunne. Võimaldades noortel oma elukeskkonna kujunemisel osaleda, tekitatakse neis tunne, et ka nendel on vastutus ja võimalus asju oma kodukohas muuta. Mida rohkem on meil tunne, et meist ja meie pingutustest midagi oleneb, seda meelsamini jääme tulevikus sellesse paika elama.

KVALITEETNE RUUM

Kristi: Aga mis edasi, küsib praktilise meelega eesti inimene. Tore küll, et ruum nii oluline on, kuid mida olukorra parandamiseks välja pakutakse. Valetame, kui ütleme, et meie teame vastust, milline see tore ja kvaliteetne ruum olema peaks. Enne meid on palju linnaplaneerijaid, arhekte ja muidu teadajaid inimesi otsinud ideaalse ruumi ja linna valemit, kuid midagi ühest ja määravat pole neist keegi avastanud. Mille alusel siis teha ruumi puudutavaid otsuseid, mis ruumiprotsesse vajalikul määral toetaksid, kuid ei tooks kaasa muutuseid, millega me 30 aasta pärast enam kuidagi rahul ei ole?

Kadri: Ma arvan, et viimasele küsimusele vastuse leidmiseks on nii mõnedki väärtused ja praegused toimimised üle vaadata. Paljud olulised teemad (nt energia, transport, digitaalsed tehnoloogiad) väärivad süvenemist ja laiemat arutelu. Ent esmalt, et üldse oleks võimalik mingeid otsuseid adekvaatselt teha, tuleks maha jätta senised hoiakud ja mõtestada puhtalt lehelt avaliku ning poolavaliku ruumi roll ühiskonnas (sealjuures küsimus avaliku ja isikliku ruumi suhtest) ja sellega seotud vastutus.

KAHEKÖNE

Kristi: Jah, meil pole tõesti olnud senini laiemat sisulist arutelu avaliku ja poolavaliku ruumi ja sellega kaasneva vastutuse jagamise üle. Kas avalik ruum on selle haldaja (ehk siis riigi või omavalitsuse mure) ja privaatne ruum vaid selle omaniku mure? Kelle mure on siis poolavalik ruum nagu hoovid, käigud, tänavad, platsid, kus erinevate omanike vastutusala ristuvad? Poolavalik ruum ja selle tekitamine privaatse või avaliku ruumi ajutise ümberprogrammeerimisega on ka üks hetketrende, mis on arhitektuursetes ja/või programmilistes lahendustes võtnud küllatki erinevaid ilmeid.

Üheks selle trendi vedajaks on kindlasti piirkonnafestivalid, mis üritavad kõikvõimalikel viisidel nihutada avaliku ruumi piire ja kaasata eraomandis olevat ruumi ajutiselt avaliku ruumi hulka. Nõnda tekitatakse vähemalt ajutiselt poolavalik ruum (tänavakontserdid, hoovikohvikud, korteripoekesed jne) mida kontrollib küll eraomanik, kuid kuhu kõik on oodatud ja lubatud. Pärast festivali taastub küll näiliselt algne olukord, kuid tasapisi harjuvad inimesed aktiivsemalt kasutama ka hoovikesi, platse ja tänavaid millegi enama kui lihtsalt transpordikoridorina. *Restaurant Day* ja erinevad kodurestoranide algatused tegelevad ka privaat sfääri õmbluste lahtiharutamise, lubades võõraid mitte ainult hoovi, vaid isegi oma koduseinte vahele. Mõnes linnaosas (nt Helsingi Kallios) on koduõhtusõõgid igapäevase elukorralduse osaks, hoides kevadsuviste kogukonnafestivalide fiilingut õhus aasta läbi. Formaadi mõttes on see naabruskonna versioon saatest „Õhtusöök viiele”, kus sina lood toidud, teema ja meelelahutuse. Registreerida võivad ennast kõik soovijad, kuniks kohtade arv on täis, lisandub ka pisike pileti hind, mis katab võõrustaja söögi- ja joogikulu. Nõnda ongi juhtunud, et õhtusööke müüakse välja kui sooje saiu, aga asi ei ole toidus, vaid koduses miljöös ja võimaluses oma naabruskonnast uusi sõpru leida.

Kadri: Ruumi, nii avaliku kui privaatse, mitmekesisem kasutamine võib olla viis, kuidas end ümbritseva keskkonnaga suhestada. See loob omakorda huvi ümbritsevas ruumis toimuva vastu ja ehk ka suurendab vastutustunnet ja empaatiat.

Kristi: Vastutustunnet ja empaatiat ei saa tekitada ainult karmide reeglite ja vitsahirmuga. Kõik need ruumilised kinnismõtted, millest me rääkinud oleme, on paljuski seotud täisvereliseks kodanikuks kasvamisega. Kodanikepoolse vastutuse puudumisest tekkivad probleemid (nt maksudest kõrvalehoidmine) mõjutavad allhoovusena ju kogu meie riigi toimimist. Meie igapäevases eluruumis joonistuvad need lihtsalt palju selgemalt välja näiteks kole- ja jorkkarhitektuuri, tarastamise ning vandaalitsemise näol. Ruum on ja peab olema kodaniku ja riigi ühine vastutusala ja sidekude. Nii riigi kui ka kodaniku seisukohast tähendab see vastutuse must-valge jagunemise ümbermõtestamist. Must-valge mõtlemine tähendab kahte polaarsust, mis toimetavad teineteisest eraldiseisvalt – eraomanik oma eraomandiga ning riik või omavalitsus oma kontrollitava alaga. Siia maani on mõlemad osapooled justkui omaette toimetanud ja püüdnud teineteise asjadesse mitte oma nina toppida. Tulevikus aga oleks vaja näha rohkem värve kui ainult must (riik vastutab) ja valge (mina vastutan) ning liikuda mõlemapoolselt värvilisemate, paindlikumate ja uuenduslikumate (ruumi)lahendusteni.

Täpselt sellisest mõtlemisest lähtume me ka edaspidi „Riigipidamise kava” ruumilahenduste väljatöötamisel. Meie edasisest tööprotsessist ja konkreetsematest tulevikulahendustest annavad aimu juba järgnevad seotud kirjutised, mis tegelevad ruumitrendide ja tulevikustsenaariumidega.

KADRI KOPPEL ON LINNALABORI KONSULTANT JA PROJEKTIJUHT, KES ON LÕPETANUD TALLINNA ÜLIKOOLI LINNAKORRALDUSE ERIALA MAGISTRIÕPPE. KADRI ON KA LEKTOR *ESTONIAN BUSINESS SCHOOLIS*, KUS LOEB KURSUST JÄTKUSUUTLIKUST ARENGUST. HETKEL ON KADRI KANADAS PRAKTICAL, KUS UURIB VANCOUVERI LINNA SÄÄSTVA ARENGU STRATEEGIAID.

KRISTI GRIŠAKOV ON AALTO ÜLIKOOLI MAAKASUTUSE PLANEERIMISE JA LINNAUURINGUTE INSTITUUDI DOKTORANT. TEMA DOKTORITÖÖ TEGELEB KAKSIKLINNADE VAHELISE JAGATUD INFORUUMI STRATEEGILISE PLANEERIMISEGA. EELNEVALT ON TA LÕPETANUD BA EKA KUNSTITEADUSE ERIALAL JA OMAB EUROOPA LINNAKULTUURI MA KRAADI. ELANUD JA ÕPPINUD PIKEMAT AEGA HOLLANDIS, SAKSAMAAL, BELGIAS, SUURBRITANNIAS JA SOOMES. HETKEL TÖÖTAB TA TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOLIS MAASTIKUARHITEKTUURI LEKTORAADI JUHATAJANA NING ON RUUMIKONSULTATSIOONIBÜROO VÄIKE VASAK KÄSI ASUTAJA.

Foto: Kristi Grišakov

KÜMTÜNDUS

GERT ZAVATSKI, *Kapitalist*

Elan Uues Maailmas, Kristiina tn 27-31. Oma majanumbrit vaadates võin oletada, et minu tänavas asub vähemasti paarkümmend korteriühistut-mittetulundusühistut. Praegu hoolitseb KÜ prügiveo diili eest, koristaja tasu eest, maksab laenu ja nuputab uniselt, mida plaanis torustik-juhtmestik-katusetalastik järgmisena välja vahetada.

KÜ on lihtsalt üks MTÜ vorm, mittetulundusühistu, millele kohaldatakse mittetulundusühingute seadust. Uue Maailma Selts on MTÜ, Pimedate Ööde Filmi Festival on MTÜ, ka spordisõpradel on raudselt mõni tuntud MTÜ. Üldistades võib öelda, et spordisõbrad armastavad sporti, UMS linna, naabreid ja PÖFF filme. Mida armastab KÜ? KÜ on Eesti Vabariigis kohustuslik rahvaühendus, mis põhineb printsiiibil, et meil on samas majas korteriomand. PÖFFi ja UMSi võib elujooksurajal (CVs) uhkusega esitada, KÜ-d mitte eriti. Miks?

Miks mõelda korteriühistust kui hädapärasest värdist, et naabritega koos oma maja tilkuvaid torusid lappida või õueruumi pärast kakelda. Otsustame ära, et KÜ Kristiina 27 on hoopis elanike huvide esindamiseks, elutingimuste parandamiseks, maja väärtuse hoidmiseks-tõstmiseks. Otsustame, et meie Kristiina 27 on ühes majas võimalikult hästi koos elamise ühistu.

ÜLEMAJA-KÜMTÜ

Ja mõtleme edasi. KÜ Kristiina 27 ostab ära tühjaks jäänud kortereid ja üürib neid ise välja või müüb edasi. Nii saame ise naabreid valida või ühistu ühiskulusid ohjata. Ühel hetkel tuleb võib-olla välja, et ühte Kristiina 27 korterisse ei olegi enam vaja uut rentnikku, vaid hoopis ühist kodukontorit-raamatukogu või pesukööki-saunavärki. Või siis juhtub nii, nagu vahel juhtub elus,

et ühel päeval saame meie, Kristiina 27 elanikud, muldvanaks ja siis on vaja, et massöör käiks ja terapeut ja võimlemine toimuks ja koristus ja pesupesemine. Ja enne seda saame lapsi, koridori peale mitu, ja üks baabuška võib neid vaadata mõnel õhtul, kui me väljas oleme. Ja õpetada vene keelt. Seda kõike saab korraldada mõni Lapselaps või Vanaema OÜ ja just selles samas vabas ruumis, mille kasutust me vastavalt vajadusele kohandada saame.

ÜLEHOОВI-KÜMTÜ

Järgmiseks teeb KÜ Kristiina 27 juttu naabermaja KÜ-ga ja üle hoovi asuva KÜ-ga ja kõrvalmaja KÜ-ga ja siis veel selle koleda rohelise traataiaga KÜ-ga, et mõtelda välja, mis lisaks juba käimasolevale võiks veel me ühises sisehoovis toimuda. Uue Maaailma MTÜ kasvatab seal juba maitsetaimi-juurikaid-lilli, Mutika majal on väike aedik laua ja pingiga, kus on väga mõnus suvel kohvi juua. Ja nii istumegi kõigi ülehoovi-KÜ-dega kokku ja hakkame omavahel klappima, taotlema, kaevama, kirjutama, sebima, et park omandaks veel rohkem funktsioone, mis ümberkaudsele majarahvale korda lähevad ja elu ägedamaks teevad. Mina tahan näiteks turnikut, et lõuga tõmmata.

Ja kui me oma ülehoovi-KÜMTÜ-ga oleme kokku leppinud, et me teeme nii, et kõigil, kes tahavad kaasa mõelda, on me pargis hea, ei pea varsti jälle keegi minema üksi, oma naha ja karvadega (kohtu)võitlusesse¹ mõne tumeda jõuga, et ära hoida 5-8korruselise jock-arhitektuuri² rajamist meie magamistoa akende vastu.

Samas kui KÜ-de kamp ise otsustab tulevikus peenrast, kohvilast ja turnikust ja kõigest muust toredast, mis vahepeal koos rajatud, loobuda, kuna saab aru, et hoolimata sellest, et kõigil meil langeb korterite hind, saab ehitamisega näiteks leevendada Tallinna suurt eluruumidefitsiiti, siis võib selle 8 korrust 7-9 KÜ osalusel me parki rajada täpselt nii erilise ja kvaliteetsena, kui võimalik on.

ÜLETÄNAVA-KÜMTÜ

Igal ülehoovi KÜ-l on arvatavasti olemas ka ületänava KÜ. Kristiina tänav iseenesest on äärekiviribulaga munajas asfaldilatakas koos hädise muru ja autohuviliste hulgas tuntud Volga poega. Paneme ka ületänava KÜ-dega pead kokku ja peame muru, ribulate ja Volga poe tuleviku ja kuulsuse üle aru. Nii saab parkimiskorda-sõidukiirust-õigust timmida, kehtestada oma reegleid. Iga autotee ei pea nii lai olema, et olematu kõnnitee keskelt tänavavalgustuspostid kasvama peavad. Ega me kehvemad ei ole kui nemad seal Soo tänaval. Popist teedeehitusest saame veel edasi liikuda ja ületänava naabritega nõu pidada, mida nemad oma hoovis teha, kasvatada, arendada plaanivad. Kas iga maja ümber peab olema tingimata kõige soodsam roheline traataed? Meil on iga-aastane festival, igakuine Mutika köögiraadio, aga puudub igapäevane õueala. Kui nüüd 20 KÜ-d kokku saame, siis on meil ka kõvem hääl – ütleme 20 KÜMTÜ kirjalikul pöördumisel võib vabalt olla see jõud, millega õueala küsimus linna tasandil korda saada.

NAABRUSKONNA-MTÜ

Kõigele sellele ülehoovi-ületänava KÜ-ndusele pakub katust näiteks üks selts. See on siis naabruskonna MTÜ. Naabruskonna MTÜs käib KÜ rahvas pärast seda, kui ülehoovi-ületänava nõu on koos.

KÜ-d võib vabalt oma rahva eluruumi loomisel võimendina abiks olla, kui ainult väärdimainest lahti saaks.

PS Toompeal on ka üksnes MTÜd.

1. Tallinna Ringkonnakohtu 18. märtsi 2008. a otsus haldusasjas 3-06-1136 (Urmas-Georg Grišakov vs Keskkonnaministeerium ja Maa-amet).

2. Odavaima projekti ja ehitajaga maja, mis lõppeks meie kinnisvara hinda langetaks.

OLEG, NIKOLAI, LEILI, ALEXANDRE, LEA, VITA PIČTURA, KAREL, GORŌ LANA, ELVE JA VLAD

Fotod ANNIKA HAAS, tekstid MARIA DERLŌŠ

***„See on kõige ilusam koht — vaadata puu otsast, kuidas päike loojub!
Ah, see on kõige ilusam koht kogu maailmas!”***

Nikolai Avilov on 72-aastane Siberist pärit lasnamäelane, kes elab Narva maantee äärsel paeklindil suure võimsa vahtrapuu otsas. Juba 16 aastat elab Nikolai aasta läbi puu otsa ehitatud onnis, süüa teeb ta õues ja puu all peab kahte lambakoera. Külma eest kaitsevad Nikolaid paksud sokid ja karvane koeravillast kampsun.

LOE NIKOLAIST LISAKS EESTI EKSPRESSIST:
www.ekspress.delfi.ee/news/paevauudised/elu/Lasnamae-tarzan-vana-mees-kes-elab-puu-otsas.d?id=64203493

„Üks väga tervislik Lasnamäe eelis on värske õhk, kuna tuulest pole siin puudust ka kuumadel suvepäevadel.”

Leili Müür kolis Lasnamäele 1980. aastal, kui tema abikaasale eraldati korter ja ta ise asus ametisse Lasnamäe piirkonna arhitektina Tallinna Linnaplaneerimise Peavalitsuses (täna Linnaplaneerimise Ametis). Täna on Leilil Lasnamäe Linnaosa valitsuse arhitektina igapäevasteks tööülesanneteks linnaosa seisukohtade kujundamine algatatavatele detailplaneeringutele ning ehitusprojektidele. Palju tegeleb ta ka elanike ja korteriühistute nõustamisega. Kõige rohkem rõõmustab arhitekti Lasnamäe aastatega aina paranev heakord ja rohelisemaks muutuv keskkond. Kahjuks annab maksimaalset tulemust suhteliselt kaua oodata, sest paene pinnas ei ole puude-põõsaste kasvuks kõige soodsam.

„See on nagu haigus, tuvide pidamine oleks just kui veres, sellela ei oskaks oma elu ette kujutadaagi.”

Tondiraba tühermaa ääres, kohe uue jäähalli ehituse lähedal, asuvad kaks roosat väikeehitist, mis pealtnäha oleks kui mahajäetud putkad. Need on aga lasnamäelase Olegi poolt püstitatud tuvilad. Juba 32 aastat kogub Oleg Lasnamäe tuvisid, alates kirjatuvideidest, lõpetades erinevate dekoratiivsete tuvidega. Oleg räägib, et kunagi oli Lasnamäe tuvilatest tulvil, kuid ajapikku muutus nende ülalpidamine paljude jaoks tülikaks ja tänaseks on see hobi oma populaarsuse minetanud. Peale selle, et Olegile on Lasnamäe elukeskkonnana alati meeldinud, on Lasnamäe ka parim koht tuvide pidamiseks. Kirg tuvide vastu pärineb Olegil isalt, kes ka omal ajal tuvisid pidas.

TUVIDEST, LASNAMÄEST, OLEGIST VAATA KADRIANN KIBUSE DOKUMENTAALFILMIST „TUVID” (2012).

„Armastus loomade vastu algas sellest, kui hea sõber kinkis mulle ühe papagoi, lootes, et linnu eest hoolitsemine motiveerib mind rohkem liikuma ja oma tervist parandama. Papagoile järgnes teine ja kolmas ning hiljem lisandusid kanad, kuked ja teised loomad-linnud. Eelmisel aastal taotlesin oma hobile ka ametliku registratsiooni, nüüd seisab puuridel silt „Bulgaaria linnud”.”

Kahe suure maamärgi, politseijaoskonna ja Lasnamäe kergejõustikuhalli vahel, paneelalamate kõrval, peidab ennast väike viilkatusega ja aiaga piiratud majake. Tegu on kontormajaga, kus Alexandre Alexiev peab äritegevuse kõrval juba viis aastat kanu, küülikuid, vutte, tuvisid, kalkuneid ja parve papagoisid.

„Olen püüdnud ühiste tegevuste kaudu panna oma maja elanikke koduümbrust hindama ja hoidma.”

Lasnamäele kolis Lea Kiik 28 aastat tagasi Mustamäelt. Korteriostu ei ole Lea kunagi kahetsenud, kuigi sõbrad ja tuttavad proovisid teda Lasnamäele kolimise suhtes ümber veenda. 1998. aastast on Lea olnud kahe maja KÜ aktiivne liige, 2001. aastast ka 396 korteri eest vastutav esinaine. Ta on võtnud osa hoogtööpäevadest ja muudest linna poolt korraldatud üritustest ja agiteerinud ka oma maja elanikke sama tegema. KÜ on teinud palju tööd majade ümbruse haljastamiseks ja korrastamiseks: istutati põõsaid, omastati kahe maja vaheline hooviala ning rajati esinduslik mänguväljak, uuendati asfaltkatet ja parkimisala.

„Ma kirjutan ELAST¹ ning teen seda väga erinevatel põhjustel. Eelkõige muidugi iseenda jaoks „et see sisemine rahutus tühja ei lahustuks”².”

„Lasnamäe on minu lapsepõlve muinasmaa. Olen taga-Lasnas üles kasvanud. Lasnamäe on minu kodu. Graffiti on Lasnamäega seotud samamoodi nagu kõikide teistegi äärelinnadega. Mida sügavamale majade vahele ning nurgatagustesse sukeldud, seda paksemate värvikihtide vahel sa ujud. Siin on väga palju kokkuhoidmist ja armastust. Meil kehtib nn hoovi mentaliteet: kõike jagatakse omavahel, nii materiaalselt kui mentaalselt. Möödās on ajad, kui kakeldi rahvuse üle. Lasnamäe hiphopi skeene on üks kokkuhoidev rahvas, hoolimata rahvusest seisame kõik ühe ja sama asja eest. Teeme koos muusikat, joonistame koos muraleid, korraldame koos pidusid, tähistame koos sünnipäevi ja leiname koos sõpru, kes on meie hulgast läinud. See pole pelgalt sõprus. See on nagu meie väike Zulu nation. L-style.. ;)”

1. ELAST on autori pseudonüüm, tag; 2. DVPH loost „Punased käed”.

„Oleme lähedalt seotud Lasnamäega, kuna mitmed meist on siin elanud ning koos üles kasvanud.”

„Koht ei ole ainus, mis meid ühendab – juba lapsepõlvest oleme jaganud ühist kirge kinematograafia vastu. Lõpuks otsustas osa meist luua oma firma, et saaks teha seda, mis meid päriselt huvitab ja mis toob ka leiva lauale. Otsustasime kolida oma kontori Lasnamäele, et olla kodule ja sõpradele lähemal.”
Vita Pictura on tuntud videote, järelfilmide ning filmide produktsiooniettevõtte, mille tuumiku moodustavad tegevjuht Roman Pototski, kaasasutaja ja monteerija Georgius Misjura, kaameraoperaator Maxim Kazmirevski ja Aleksei Kulikov, disainer ja animaator Oleg Rjumin ning produtsent ja avalike suhete juht Vlad Kopõlkov.

„Peamine ühiskonna edasimineku toimub siis, kui kodanikud võtavad enda igapäeva keskkonna osas vastutuse enda kätte.“

Vladislav Kopõlkov on vabakutseline ajakirjanik, saatejuht ja blogija Lasnamäelt. Ta on laia huviringiga noor inimene, kes püüab alati oma silmaringi avardada ja mitte ühe idee ümber keerlema jääda. Vladi peamine huvi on kirjutada Eestis ja Venemaal toimuvatest sotsiaalpoliitilistest integratsiooniprotsessidest. Ta usub, et Lasnamäel, kus on vene keelt kõnelevate inimeste hulk suurim, toimuvad arengud tõstavad vähemusrahvaste elukvaliteeti ja sellega loovad eelduse ka vähemusrahvaste integreerumisele ühiskonda.

LOE KA VLADI BLOGI: www.vkop.eu/est

„Ma ei tea, miks arvatakse, et juhatuse esimehel pole midagi teha ja et juhatuse esimees on inimene, kelle peal end välja elada. Aga mul on vedanud, sest meie majas on toredad inimesed.“

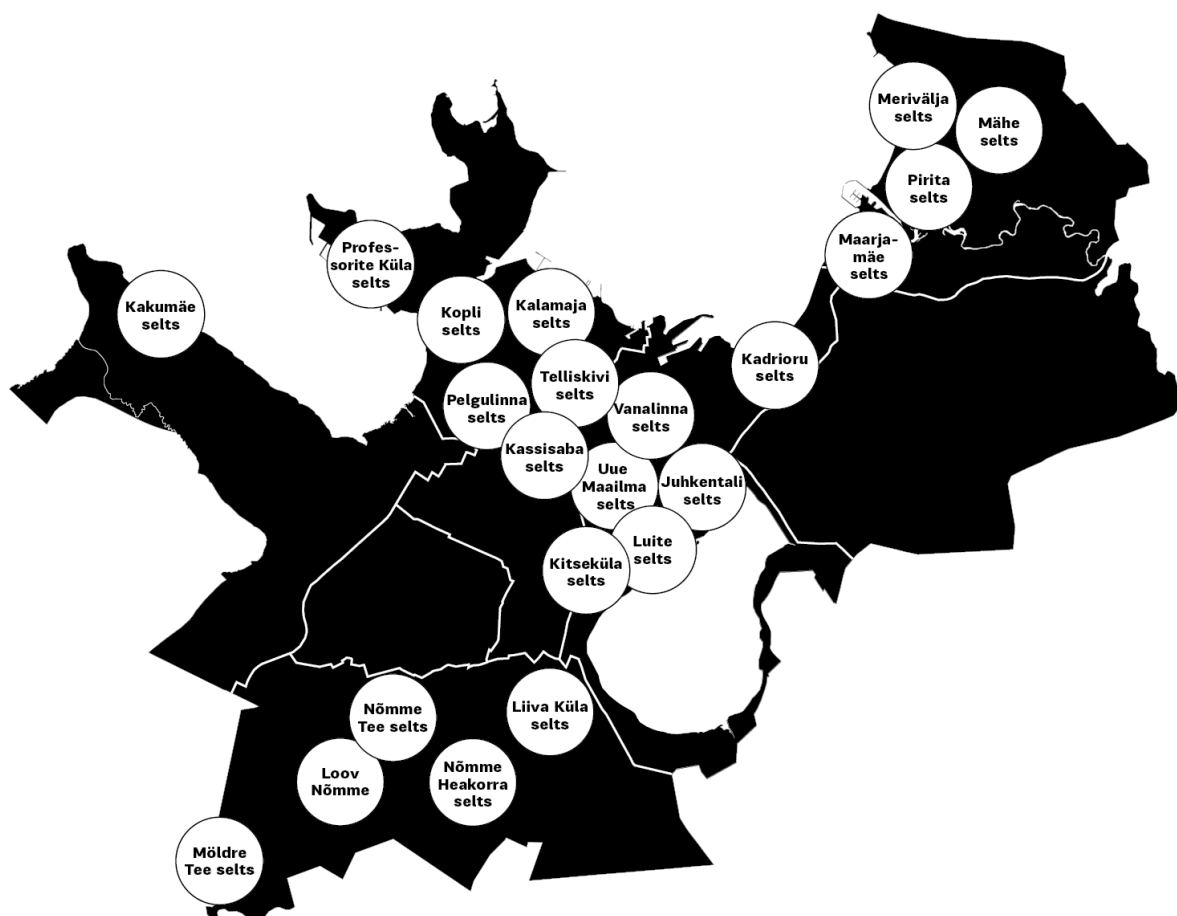
Elve Tuvikesele tuli tema 2006. aastal KÜ esinaiseks valimine ootamatult, kuid kuna otsuse toetajaid oli palju, toimus uude ametisse asumine sujuvalt. Elve juhtimisel tegeleb KÜ pidevalt oma maja ümbruse kaunimaks muutmiseks. Elve on uhke KÜ seniste saavutuste üle - suur õueala on piiratud aiaga, mille keskele on rajatud rõõmsavärviline mänguväljak, maja ümbritseb kaunis hekk. Enamus elanikest oskab hinnata KÜ suure vaevaga tehtud tööd, kuid suureks probleemiks on endiselt parkimine.

„Lasnamäel on ju mõnus... Kõik me oleme tutvunud ja koostööd alustanud just Lasnas. Selle rajooni kõrghoones toimus ka meie esimene ühine lindistus. Siia maani elab enamused meist Lasnal, igav siin küll ei hakka.”

Gorõ Lana on kõige tuntum ja edukam venekeelne jazz-hopi rühmitus Lasnamäelt. „Riimid, trummid, kraapsud, puhkpillid ja bassid – see olemegi meie,” ütleb Pavel. Gorõ Lana on ühing: mc'd ja lauljad Lev (fotol mustas), Andrei, Igor ja Pavel (fotol punases), lisaks biidimeister ja dj Roman ja saksofonist Ivan. Gorõ Lana korraldas 2011. aastal Lasnamäe Block Party – kõigile avatud tänavapeo Lindakivi kultuuri-keskuse juures.

2002. AASTAST TEGUTSEV GORÕ LANA ANDIS JUST VÄLJA UUE ALBUMI „MESI”, MIS ON SAADAVAL TALLINNA MUUSIKAPOODIDES. LOE GORÕ LANAST ROHKEM SIIT www.facebook.com/gorqlana?fref=ts.

TALLINNA ASUMISELTSI ABC

JAANIKA AIT, Tallinna Ülikooli sotsioloogia magistrant

(PEA)LINNASELTSIDE OLEMUS

Eestis defineeritakse kodanikuühiskonda kui kõikide inimeste huvide ja võimete kohaselt kaasavat osalusühiskonda, mis hõlmab inimeste omaalgatuslikku koostööd oma huvide järgimiseks ning avalike teemade aruteludes ja otsustusprotsessides kaasa löömist, samuti seda koostööd võimaldavaid ühendusi, võrgustikke ja institutsioone.¹ Üks kodanikuaktiivsuse ja omaalgatusliku koostöö vorme on seltsid, mis on enamasti ühes geograafilises piirkonnas tegutsevad vabauhendused.

2013. aasta novembri seisuga tegutseb Tallinnas 22 piirkondlikku seltsi. Seltsid on moodustatud kesklinna, Põhja-Tallinna, Pirita, Nõmme ja Haabersti linnaosades. Liikmete arv varieerub ühenduseti, küündides paarikümnest kuni mitmesajani. Sageli on seltside kaasaelajaskond kordades suurem kui ametlik liikmete arv.

Asumiseltsid erinevad tegevusvaldkonniti, olenevalt oma linnaosa keskkonnast ning seltsi moodustavate inimeste huvidest. Toon rea näiteid, kuidas seltsid on viimasel 10 aastal Tallinna arengutes kaasa rääkinud:

1. Hea Kodanik 2013:
www.ngo.ee/kodaniku%C3%BChiskond?language=en

LUBAGE TUTVUSTADA

avalik ruum: Soo tänava rekonstrueerimisprojekt Kalamajas, Vana-Kalamaja tänava algatus, Uue Maailma visioon, Pelgulinna seltsi allkirjakampaania Stroomi metsa kaitseks, Pirita seltside kohtukaebus Tallinna Olümpiaspordikeskuse detailplaneeringu tühistamise kohta, et säilitada Pirita mereäärset ala rekreatsioonialana;

liikuvus- ja transpordikorraldus: Luite seltsi töö Veerenni ülesõidu säilimise poolt, Möldre tee seltsi tegevus bussiühenduse parandamise nimel, Liiva külaseltsi tulemuslik tegevus Kalmistu teelt raskeveokite ümbersuunamisel;

sotsiaalteenuste osutamine: Kopli Seltsi heategevusüritused puudustkannatavatele peredele, Pelgulinna seltsi seenioride aktiveerimine;

linna turvalisus ja heakord: Professorite küla talgud, Juhkentali talgud, Vanalinna Seltsi tegevus seoses lõbustusasutuste müraga;

kultuuriürituste korraldamine: Maarjamäe laat, Roheliste väravate tänav Nõmmel, Professorite küla lustipäev;

piirkonna identiteedi väärtustamine ja ümberdefineerimine: Kadrioru (m)ajaloo projekt, Nõmme Heakorra seltsi tegevus;

üldises linnaosaarengus kaasa rääkimine, näiteks lasteaia- ja koolikohtade kättesaadavuse või linna tulevikuvisionide üle arutlemine ja võimalike lahenduse otsimine: Pirita seltside visioonikonverentsid, Telliskivi seltsi foorumisari.

KÕHKLUSED JA KAHTLUSED

Eeskätt linnavalitsejate ja arendajate seas kerkitab sageli küsimus seltside representatiivsusest. Kui palju liikmeid peab seltsil olema, et konkreetse piirkonna elukeskkonna arendamises kaasarääkimine oleks õigustatud? Kas seltsi arvamuse väljendamisel võetakse arvesse kõigi piirkonnaelanike arvamusi või ainult teatud seltskonna oma? Kuidas maid jagatakse, kui lisaks asumiseltsile tegutseb samas piirkonnas näiteks majaomanike selts ja mitmeid korteriühendusi? Mis õigusega võtab asumiselts sõna teises asumis või linnaosas toimuva suhtes? Miks tahavad seltsid linnaosavalitsuste kõrvale paralleelstruktuuri luua?

Selle aasta jooksul toimunud seltside töötubades² on nendele küsimustele vastuseid otsitud ning asumiseltsi mõistet sõnastades jõutud mitmele järeldusele:

- 1)** selts ei ole oma piirkonna elanike esinduskogu, vaid üks (ideaalis paljudest) piirkonna elukeskkonna parandamisele keskenduv kodanikeühendus;
- 2)** selts ei pea kõiki piirkonnaelanikke esindama, kuna see läheb vastuollu seltside (ja demokraatia) ühe kandva väärtusega – mitmekesisuse soosimine. Seltse ja teisi kodanikke koondavaid ühendusi on ühes linnaosas mitmeid ja eriarvamuste puhul on linnavalitsuse asi teha kaalutusotsus eri huvide vahel;
- 3)** kuigi käibefraasina on sõna asumiselts avalikkuses kinnistunud, ei tegutse enamik seltse linna poolt kehtestatud ajalooliste asumite piirides, vaid määravad oma tegutsemispiirkonna ise (hea näide on Telliskivi selts, mis muretseb Kalamaja ja Pelgulinna asumi heaolu pärast). Samas mõjutavad kohalikku

2. Loe Linnaidee algatuse raames toimunud seltside arutelude kokkuvõtteid: www.linnaidee.ee/content/koostoomude1

LUBAGE TUTVUSTADAZ

eluolu paljud oma piirkonnast väljajäävad või ülelinnalised otsused, nagu ühistransport, koolid-lasteaiaid, liikluskorraldus, mistõttu toovad seltsid neisse aruteludesse nii kohaliku perspektiivi kui ka tähelepanekuid ülelinnaliste süsteemide parandamiseks;

4) kuna ühes seltsis on tihti koos väga erinevate huvidega inimesed, püütakse otsustamisel järgida arutleva demokraatia³ põhimõtteid, mis tähendab konsensuse leidmist või kui seda ei saavutata, siis võimalikult hästi erimeelsustega arvestamist;

5) üks asumiselts pakub end linnaasutustele piirkonna kohta teabe, vajaduste ja probleemide vahendajaks ehk kohalike olude eksperdik, mitte ei soovi paralleelset valitsemisstruktuuri tekitada.

ARENGURUUMI ON

Seltside sisedemokraatias on veel palju vajakajäämisi, mis käivad üht sammu ühiskonna ja kodanike eneseteadlikumaks kasvamisega. Mida suurem on ühe seltsi kandepind oma piirkonnas ja kaugemalgi, mida tihedamaks ja sisulisemaks muutub läbikäimine linnavalitsejatega, mida rohkem suheldakse teiste aktiivsete piirkondade esindajatega, seda suuremaks muutub vajadus vabaühenduse tegevusplaani koostamise, oskusliku suhtekorralduse, vabatahtlike juhendamise ja finantside hankimise järele. Mida suurem on ühe seltsi kandepind ja mõjuväli, seda suurem ka seltsi juhatuse vastutus läbipaistva tegevuse tagamisel ja koostöösuhete edendamisel. Nagu mis tahes vabaühenduse elukaarega, nii tekib ka kanda kinnitanud seltsidel vajadus tegevustoetuse järele. Senini pole ükski Tallinna selts ei linnalt ega kodanikuühiskonna fondidest püsitoetust saanud, kuigi mitmes seltsis selline arutelu käib.

Lisaks avalike huvide kaitsmisele võiksid seltsid hõlmata elukeskkonna parandamise ka teisi osapooli (järgnevad mõtted seltside töötubadest⁴): arendajatele võib selts olla partneriks naabruskonna tulevikulme visioneerimisel, välistamiseks võimalikke hilisemaid lahkkelisid; korteriühistutega ja -ühisustega saaks selts vahetada piirkonda puudutavat teavet ning kohalike ettevõtjate kontakte; kohalikele äridele pakuks selts täiendavaid reklaamikanaleid (kohalik leht, koduleht jms), lisateenimisvõimalusi kogukonna-üritustel ning abi ettevõtluspiirkonda puudutavate seisukohtade väljakujundamisel.

Kindlasti puudutavad mõned toodud arengukohtadest ka teisi Eesti linnades – Tartus, Pärnus, Paldiski, Rakveres – tegutsevaid piirkonnaseltse.

TALLINNA SELTSIDE KONTAKTID ON KOONDATUNA
LINNAIDEE ALGATUSE KODULEHEL:
www.linnaidee.ee/content/asumiseltsid

3. Arutlevat demokraatiat defineeriti seltside töötubades: www.linnaidee.ee/content/koostoomudeli-esimese-tootoa-kokkuvote

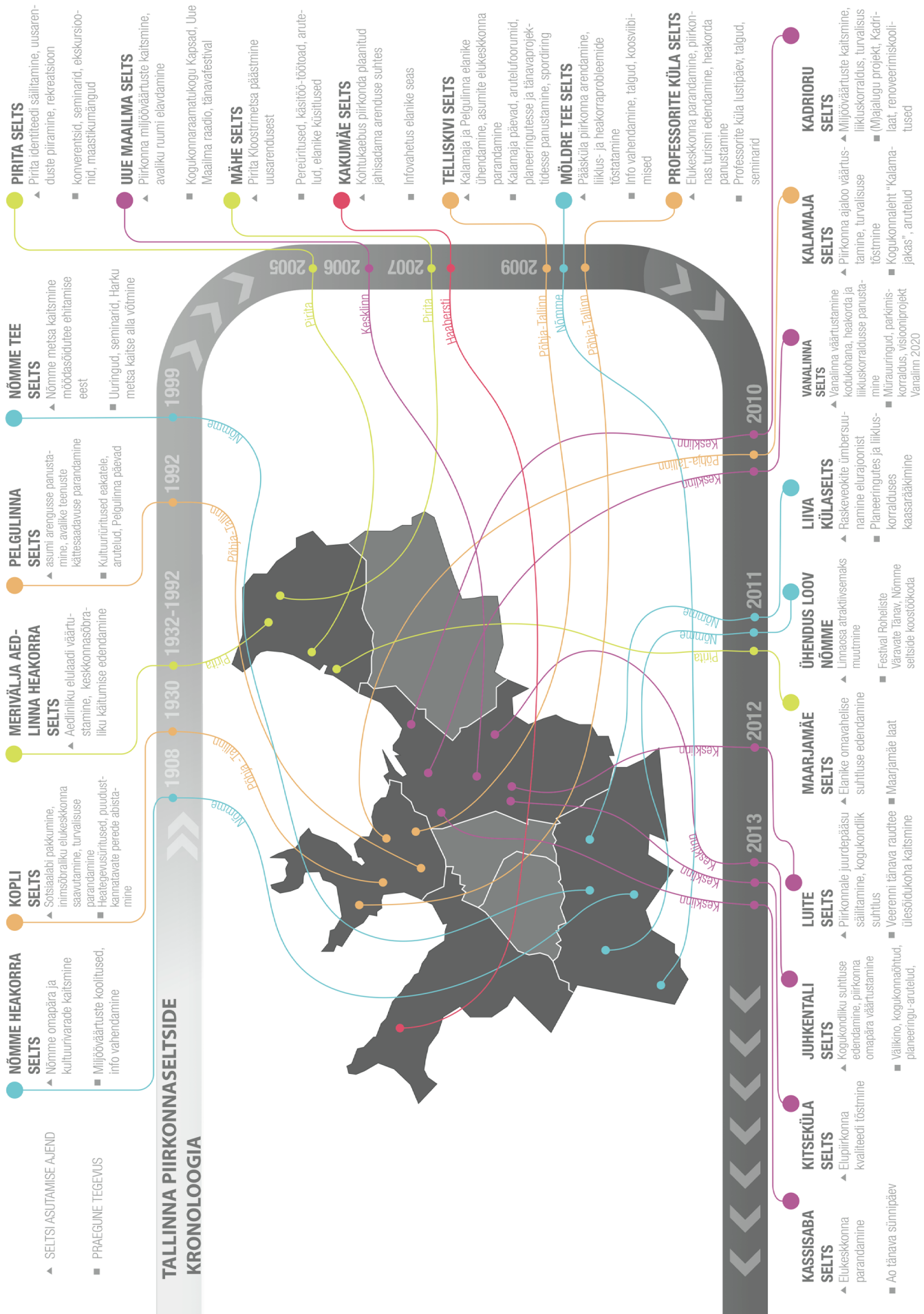
4. Loe Linnaidee algatuse raames toimunud seltside arutelude kokkuvõtteid: www.linnaidee.ee/content/koostoomudel

ALLIKAD:

Tuvikene, T. Letter from Estonia: Why the Neighbourhood Movement is Working in Tallinn. *LeftEast, Critic-Atac*, 25.09.2013, www.criticatac.ro/lefteast/letter-from-estonia-why-the-neighborhood-movement-is-working-in-tallinn/

Kaer, K. Tallinn - Between Populism and the Deep Blue Sea. *CITIES Magazine*, autumn 2013, www.citiesthemagazine.com/2013/tallinn-between-populism-and-the-deep-blue-sea/

Pehk, T. ja Tuvikene, T. Kodanikualgatuse peadtõstev roll Tallinna ruumilises planeerimises, konverentsi Inimõju Tallinna keskkonnale VI artiklite kogumik, 2011, lk 8-12.

TALLINNA PIIRKONNASELTSEID KRONOLOOGIA

- ▲ SELTSI ASUTAMISE AJEND
- PRAEGUNE TEGEVUS

- NÕMME HEAKORRALINE SELTS**
 - ▲ Nõmme omapära ja kultuurivarade kaitsmine
 - Mijjöväärtuste koostamine, info vahendamine
- KOPLI SELTS**
 - ▲ Sotsiaalse abi pakumine, inimsõbraliku elukeskkonna saavutamine, turvalisuse parandamine
 - Heategevusiritsused, puudustkannatavate perede abistamine
- MERIVÄLJA AED-LINNA HEAKORRALINE SELTS**
 - ▲ Aedmiliku elulaadi väärtustamine, keskkonnasõbraliku kättumise edendamine
- PELGULINNA SELTS**
 - ▲ asumi arengusse panustamine, avalike teenuste kättesaadavuse parandamine
 - Kultuuriritsused eakatele, arueldud, Pelgulinna päevad
- NÕMME TEE SELTS**
 - ▲ Nõmme metsa kaitsmine, mõõdasõidute ehitamise eest
 - Uuringud, seminarid, Harku metsa kaitse alla võtmine
- PIRITA SELTS**
 - ▲ Piritia identiteedi säilitamine, uusaenduste pիրամine, rekreatsioon
 - konverentsid, seminarid, ekskursioonid, maastikumängud
- UUE MAAILMA SELTS**
 - ▲ Piirkonna mijjöväärtuste kaitsmine, avaliku ruumi elavdamine
 - Kogukonnaraamatukogu Kapsad, Uue Maailma raadio, tänavafestival
- MÄHE SELTS**
 - ▲ Piritia Kibostrimetsa päästmine uusaarendusest
 - Pereiritsused, käsitöö-töötoad, arueldud, elanike küsitlused
- KAKUMÄE SELTS**
 - ▲ kohtukaebus piirkonda plaanitud jahisadama arenduse suhtes
 - Infovahetus elanike seas
- TELLISKIVI SELTS**
 - ▲ Kalamaja ja Pelgulinna elanike ühendamine, asumite elukeskkonna parandamine
 - Kalamaja päevad, arueldufoorumid, planeeringutesse ja tänavaprojektidesse panustamine, spordiring
- MÖLDRE TEE SELTS**
 - ▲ Pääsküla piirkonna arendamine, liiklus- ja heakorraprobleemide tõstatamine
 - Info vahendamine, talgud, koosviibimised
- PROFESSORITE KÜLA SELTS**
 - ▲ Elukeskkonna parandamine, piirkonnas turismi edendamine, heakorda panustamine
 - Professorite küla Iustipäev, talgud, seminarid

- KASSISABA SELTS**
 - ▲ Elukeskkonna parandamine
 - Ao tänava sünnipäev
- KITSEKÜLA SELTS**
 - ▲ Elupiirkonna kvaliteedi tõstmine
- JUHKENTALI SELTS**
 - ▲ Kogukondliku suhtuse edendamine, piirkonna omapära väärtustamine
 - Väikino, kogukonnaõhtud, planeeringu-arueldud,
- LUIITE SELTS**
 - ▲ Piirkonnale juurdepääsu
 - Veeremni tänava raudtee ülesõiduokoha kaitsmine
- MAARJAMÄE SELTS**
 - ▲ Elanike omavahelise suhtluse edendamine
 - Maarjamäe laad
- ÜHENDUS LOOV NÕMME**
 - ▲ Linnosa atraktiivsemaks muutmine
 - Festivali Roheliste Väravate Tänav, Nõmme seltside koostöökoda
- LIIVA KÜLASELTS**
 - ▲ Raskeveokite ümbersuunamine elurajoonist
 - Planeeringutesse ja liikluskorralduses kaasaraakimine
- VANALINNA SELTS**
 - ▲ Vanalinna väärtustamine, kodukohtade, heakorda ja liikluskorraldusse panustamine
 - Mürauritingud, parkimiskorraldus, visiooniprojekt Vanalinn 2020
- KALAMAJA SELTS**
 - ▲ Piirkonna ajaloo väärtustamine, turvalisuse tõstmine
 - Kogukonnalaht "Kalamajas", arueldud
- KADRIORU SELTS**
 - ▲ Mijjöväärtuste kaitsmine, liikluskorraldus, turvalisuse tõstmine
 - (M)ajalugu projekt, Kadri-laad, renoveerimiskoolitused

Tallinna asumiseltside ajatalg-kaart. Autor Anu Kägu

Väike-Õismäe linnaretk Tallinna arhitektuuribiennaalil. Foto: Keiti KJjavin

VIRU KESKUSE TAASKASUTAMINE

FRANCISCO MARTÍNEZ, *Sotsiaal- ja kultuurantropoloogia osakond, Tallinna Ülikool*

2013. aasta septembris toimus teine Tallinna Arhitektuuribiennaal (TAB)¹, kandes seekord haaravat pealkirja „Taaskasutades nõukogude ruumipärandit”. Kava koosnes mitmesugustest üritustest nagu sümposium (pooled ettekan- netest arvestatava huviga) ja visioonivõistlus Väike-Õismäe teemal. Lisaks korraldati mitu näitust (näiteks välisministeeriumis ja Linnahallis), töötuba (näiteks Failed Architecture Raplas), ekskursiooni (korraldajaks Linnalabor) ja mitteametlikku üritust (näiteks TAB Lounge, Gala...).

Kuna mul on ajakirjanduse, poliitökonoomia ja antropoloogia taust, ei hakka ma andma hinnangut programmi tehnilis-arhitektuurilistele aspektidele. Ju seda minult ei palutudki. On üpris tõenäoline, et selle ülevaate toimetajad tahavad minult kõrvalseisja arvamust: kellegi, kes kasutab teist lähenemist ja tõstatab teistsuguseid küsimusi. Selles mõttes olen topeltkõrvalseisja, võõ- ras linnaplaneerimise ja arhitektuuri vallas ning ühtlasi välismaalane Eestis.

Üks mu kolleeg ütles, et võrreldes esimese Tallinna arhitektuuribiennaaliga on toimunud muljetavaldav kvalitatiivne hüpe. Tasub mainida, et suurema osa sellest suurepärasest tööst tegi ära rühm noori arhitekte büroost b210. Teine kolleeg ütles mulle, et kuraatoritel õnnestus peaaegu tühja koha pealt luua kindlam struktuur. Kuid tema arvates oli probleem selles, et uhke ja hästi kujundatud assamblaaži taga oli lihtsalt üks kass, kes on kenasti ära kodustatud, ilma küünisteta ja näub ilma kriitilise noodita.

1. www.tab.ee

TOIMUNUD

Tõenäoliselt on mõlemal õigus. Minu arvates on TAB 2013 mõjutanud linnateemalist avalikku arutelu Eesti pealinnas. Sellegipoolest ei olnud mitte see mu kahe kolleegi eriarvamuste iva, vaid see, kas arutelude sügavus ja kriitiline sisu olid piisavad (nähes seega programmi kui käestlastud võimalust domineerivate diskursuste kohta küsimusi tõstatada). Näiteks lõpetas sümposiumi avamisel Eesti Arhitektuurikeskuse juht oma kõne sõnadega „kuigi me näeme tänavail parteide plakateid, ei ole me siin selleks, et poliitikat rääkida”. See mees, kes paistis olevat astunud välja raamatust „Alice Imedemaal” või mõnest David Lynchi filmist (alati valges ja unustades ära kuraatorite nimed), andis tõepoolest tõuke heale õppetunnile poliitikas. Eriti kui järgmine kõneleja Andres Kurg vastas talle omase rahuga, et „tegelikult on see kõik just poliitikaga seotud”.

Ühiskondlike asjade oletatav apolitiseerimine on tegelikult iseenesest väga poliitiline tegevus. Endiselt seisame igal linnaprobleemistiku uurimise katset silmitsi võimuhete survega ning majanduslike õiguste ja kollektiivse kasu vaheliste pingetega. Selles mõttes jäi see, kuidas TAB-i peateemat „Taaskasutades nõukogude ruumipärandit” esitleti, üpris iseloomulikuks sellele, kuidas kohalikud arutelud pannakse ümber neoliberaalsetesse terminitesse. Näiteks esitleti Väike-Õismäe analüüsi kui katset leida väärtust milleski, mida on raisatud; lühidalt öeldes jäätmetes, mida on vaja taaskasutada ja „arendada”, mis seega ei vääri taastamist ega kaitset. Kas seal ei olnud võimalust problematiseerida väärtuse mõisted ja samuti see, kellele see kasu võiks tuua? Ettepanek uurida seda kommunistliku elamurajooni prototüüpi eiras seda, mis juhtus postsotsialismis (erastamine, dereguleerimine, poliitikast vabastamine, neoliberaalsed šokiteraapiad...), samuti sotsialistlike ideede positiivseid ja negatiivseid püüdlusi. Õnneks toodi mõlemad teemad arutelu käigus sisse, eriti Pier Vittorio Aureli mõtiskluses elamise kollektiivse mõõtme teemal ning Andres Kure ettepanekus võtta sotsialismi tõsiselt, minnes kaugemale stereotüüpidest (viidates Aleksei Jurtšakile).

Sellegipoolest tundus mulle, et programmi läbis latentne katse vältida poliitilisi pilguheite. Me võime koguni problematiseerida pealkirjaks valitud terminite neutraalsust: „taaskasutades” ja „sotsialism”, mis viitavad juba väärtushinnangule ja poliitilistele tähendusvarjunditele. Ka parandamiseks valitud piirkondadel on tähendusrikas laeng. Ma imestan, miks selle asemel, et vaadata, mida teha Väike-Õismäega, ei uuri me taaskasutusprotsesse Sakala Keskuses (ehk Solarises), Postimajas (ehk H&M-is), Eesti Kunstiakadeemias või isegi Viru keskuses...

Ilmselt on jõudnud kätte õige aeg, et rääkida vajadusest pöörata tagasi postsotsialismi areng Eestis ja mõtiskleda asjade üle, mis on viimase kahekümne aasta jooksul valesi läinud: sellised käestlastud võimalused nagu näiteks kodaniku-ühiskonna kodustamine, Tallinna vanalinna turismikeskseks muutmine, üha kasvav sotsiaalne ebavõrdsus, eri kogukondade vahelised väärarvamused, maa kahanev elanikkond või Paldiskist tulevad kemikaalirongid, mis endiselt läbi pealinna südame sõidavad.

Lõpetamiseks positiivsel noodil, märgin ära, et tänu kokku tulnud inimeste eripalgelisusele ja nende hõivatuse astmele võib kuraatorite auks öelda, et tulemus oli hea. Nii esinejate kui ka publiku seas oli erineva professionaalse taustaga inimesi ja arvatavasti mitme põlvkonna inimesi. Sellegipoolest tundub see pisut kahtlane, kui uuritavates piirkondades osaleb rohkem välismaalasi kui kohalikke. Küllap kõneleb see sellest, kuidas ametiisikud legitimeerivad oma poliitilisi otsuseid, kuidas postsotsialistlik „üleminek” on teostatud.

Foto: Kaisa Kaer

FAILED ARCHITECTURE: MURELIKU ARHITEKTUURI UURIMINE

MARK MINKJAN, *inimgeograaf, uurija, failedarchitecture.com peatoimetaja*

Olles tunnistajaks ajastule, mida iseloomustavad kriisid, spekuleerimine, tühi linnaruum ning arhitektuuri eriala inflatsioon ning samal ajal nähes disaini veebilehtedel avaldatavat lõputut voogu mitte-kriitilisi ja läikivaid renderdusi ning tühist marketingijuttu, usub Failed Architecture, et tekkinud on vajadus holistlikuma lähenemise järele. Arhitektuur on oma aja sotsiaalsete, majanduslike ja poliitiliste olude väljendus. Seetõttu on FA rohkem huvitatud kontekstist ja ehitatud ruumi alusdünaamikast kui selle välimusest.

Failed Architecture ei hinda arhitektuuri ega sildista hooneid „õnnestumisteks” või „nurjumisteks”. Pigem, kasutades provokatiivset nimetust „Failed Architecture” (eesti keeles „Nurjunud Arhitektuur”) püüame me ergutada inimesi küsima, mis vormib meie ehitatud keskkonda. Uurime juhtumeid ja arendusi, mis panevad meid kulmu kergitama. *Online* uurimustöö, avalike loengute ja debattide kõrval viib FA läbi ka objektidel toimuvaid töötubasid. Töötubades on esiplaanil holistiline 360-kraadine vaatlusmeetod. FA jaoks on oluline uurida arhitektuuri mitte ainult arhitektuuri diskursuses. Me näeme arhitektuuri kui kultuuriproducti, järelkult on meie elukeskkonna loomisel ja elukäigus sama olulised nii poliitilised, majanduslikud ja kui ka sotsiaalsed mõjud. Töötubade eesmärk on paigutada konkreetne hoone, naabruskond või linlik fenomen (tühjus, mässud, spekulatsioonid), mille suhe ümbritseva linnaruumiga on tajutatavalt problemaatiline, konteksti ning mõista selle rajasõltuvust. Koos grupi osalistega viib FA läbi mitmepäevase uurimuse, mis kaardistab konkreetse juhtumi ajaloo. Ehitatud keskkonda, sotsiaalselt konteksti, majandust, reputatsiooni ja poliitikat analüüsides valmib füüsiline ajajoon.

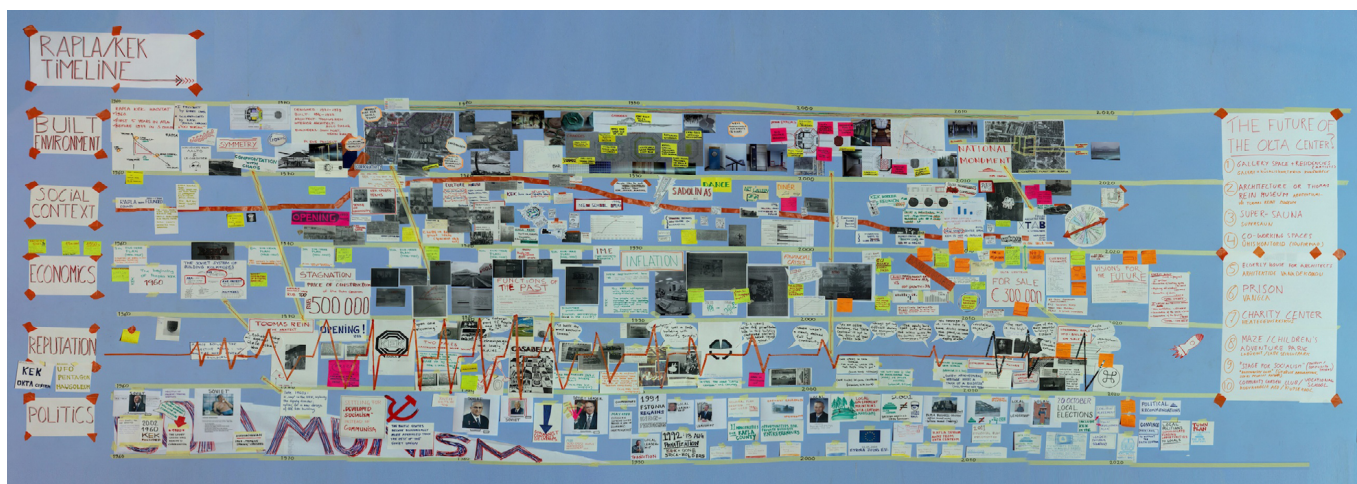

Foto: Ingeel Vaikla

Ajajoon näitab konkreetse juhtumi minevikku erinevate nurkade alt ja jätkub lähitulevikku selleks, et joonistada välja võimalikud arengustenaariumid. Samuti näitab ajajoon erinevate faktorite ja dünaamikate (näiteks kuidas sotsiaalne olukord mõjutab reputatsiooni või kuidas poliitika mõjutab majandust, mis omakorda võib mõjutada hoone elu) suhet. Ajajoon ei ole vaatenurgaks uuritava teemale, vaid õpetab osalisi ruumilisi teemasid võrdleval meetodil analüüsima. FA meeskonna juhendamisel ning eeltöö abil viivad uurimust peamiselt läbi töötoas osalejad. Osalised tegelevad uurimusega internetis, arhiivis, viivad läbi intervjuusid ning kohaanalüüse. Samal ajal toimuvad ekspertloengud erinevatel teemadel, mis suhestuvad uurimisobjektiga – hoone arhitektuuri ajaloost ja sotsiaalsetest trendidest kultuuriteemade ja majanduslike arengusuundadeni.

Ajajoon on alguspunkt väidetava probleemi väljakutseid ning piiranguid, kuid eelkõige potentsiaali lahkavale debatile – nii konkreetse juhtumi kui ka sarnaste arengute teemal laiemas skaalas. FA on töötubasid läbi viinud väga erinevatel teemadel ja linnades, muuhulgas Berliini, Nottinghami ja Kopenhaageni modernistlikel elamualadel, Porto ja Belgradi 19. sajandi lagunevates naabruskondades, iganenud ja unustatud kontorihoonetes Amsterdamis, Rotterdamis ja Haagis ning Sofia ja Budapesti sotsialistlike hoonete varemtes.

RAPLA KEK: KEERULISTE AEGADE TALVEUNES

Meie kõige viimane töötuba¹ toimus Tallinna Arhitektuuribiennaalil. Koos partneritega b210st ja Linnalaborist valisime vastavalt Eesti arhitektuuripärandile, poliitilis-sotsiaalsele ajaloole ja kaasaegsele trendile nõukogude ruumipärandi ümbermõtestamiseks tüüpilise hoone. Üle 20 erineva taustaga (arhitektuur, urbanistika, fotograafia, helikunst, majandus jne) osaleja töötas katkematult viis päeva Rapla KEKi ehk kolhooside ehituskeskuse administratiivhoone analüüsimisel. Rapla KEKist sai kohe peale valmimist ikoonilise staatusega hoone ja see on tuntud nii Eestis kui väljaspool, samuti on hoone hiljuti saanud erilist tähelepanu Nõukogude arhitektuuri taasavastamise ja hindamise käigus. 1980. aastad olid KEKi õitsenguaastad, äri käis ja KEK funktsioneeris sagiva kogukonnakeskusena. Kuid uute realsuste tekkides on hoonel probleeme kasutajate leidmisega, füüsilise lagunemisega ning jäiga struktuuri kohandamisega muutuvate oludega, teiste kaubanduslike, kogukondlike ning sporditeenustega võistlemisega ning elujõulise ärimudeli loomisega.

Fakt, et kõik osalised ja FA said viibida neli ööd KEKi hoones, aitas uurimusele kindlasti kaasa.

1. Rapla KEK-i töötoast: www.linnalabor.ee/tegevus/75

TOIMUNUD

Foto: Ingel Vaikla

Foto: Kaisa Kaer

Peale sissejuhatust FA meetodisse ning Kaur Sarve loengut hoone ajalooost sõitsime piirkonnas ringi, et saada paremini aru Eesti peamiselt 1960.–1970. aastatel ehitatud keskkondade ruumilisest ülesehitusest. Kohtusime ka kohaliku omavalitsusega ja maavalitsusega, et rääkida tulevikuplaanidest ning KEKi rollist selle taustal. See osutus väga ebaselgeks, et mitte öelda koormavaks. Hoone tõstetakse rahvusliku monumendi staatusesse, samal ajal kui linn ja maakond ei suuda otseselt mõjutada eraomandisse kuuluva hoone tulevikku. Uurimusse panustasid ka arhitektuurimuseumi kuraator/uurija, põllumajandusministeeriumi maatoimingute juhataja, Rapla endine linnaeapea ja KEKi endised töötajad ning kohaliku kultuuri- ja ärielu esindajad.

Töötoa osalised võtsid ette hoone ajaloo, selle sotsiaalse, poliitilise ja majandusliku konteksti. FA meetod osutus toimivaks töövahendiks, mis paigutas situatsiooni perspektiivi, eraldas olulise informatsiooni ja suhte kontekstide, trendide ning oluliste momentide vahel. Kokkuvõttev ajajoon esitas rekonstrueeritud lugusid, kaugemaid arenguid ja sündmuseid, mis mõjutavad hoone saatust.

Hoolimata kõikidest probleemidest on Rapla KEKi hoonel tänu eristuvale disainile endiselt tugev identiteet ja koht kollektiivses mälus, ruumi alternatiivseteks kasutusteks ning võimalus osaleda sotsiaalmajanduslikes arengutes järgmise Euroopa vahendite perioodil.

* PEALE TÖÖTUBA KUULUTATI, ET HOONE MÜÜDI MAHA UUELE OMANIKULE, KES VÄIDETAVALT ALUSTAB (KÜLALIS) KORTERITE VÄLJAHEITAMISEGA JA JÄTAB ALLES SPORDIHALLI KORVPALLIMÄNGUDEKS.